

Міністерство освіти і науки України
Харківський державний університет харчування та торгівлі
Кафедра міжнародної економіки

МІЖНАРОДНІ СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

**Методичні рекомендації до семінарських занять
для студентів денної та заочної форми навчання
спеціальності 7.03050301, 8.03050301 «Міжнародна
економіка»**

Харків
2014

УДК 339.92:371.334(07)

ББК 65.5

А 66

Авторський колектив:

Т.В. Андросова, В.О. Козуб, В.Ю. Андросов

Рецензенти

канд. екон. наук, проф. Сідорова Т.О.

канд. екон. наук, проф. Дядюк М.А.

Затверджено на засіданні кафедри міжнародної економіки ХДУХТ, протокол № 4 від 27 жовтня 2014 року.

Рекомендовано навчально-методичною комісією економічного факультету ХДУХТ, протокол № 2 від 29 жовтня 2014 року.

Андросова Т.В.

А 66 Міжнародні стратегії економічного розвитку: методичні рекомендації до семінарських занять для студентів денної та заочної форми навчання спеціальності «Міжнародна економіка» / Т.В. Андросова, В.О. Козуб, В.Ю. Андросов. – Харків: Видавництво «Форт», 2014. – 58 с.

На засадах модульного підходу до викладання навчальної дисципліни «Міжнародні стратегії економічного розвитку» методичні рекомендації включають теоретичний (у формі проблемних питань і тестів різного рівня складності) та практичний (у формі ситуаційних завдань) матеріал для вивчення курсу, що дозволяє сформулювати та закріпити на семінарських заняттях теоретичні знання та практичні навички щодо особливостей формування стратегій розвитку окремих держав, міжнародних організацій і регіональних утворень в умовах зростання значущості зовнішніх факторів, скорочення можливостей національного регулювання і координації діяльності.

УДК 339.92:371.334

ББК 65.5

© Андросова Т.В., Козуб В.О.,
Андросов В.Ю., 2014

© Харківський державний університет
харчування та торгівлі, 2014

ЗМІСТ

Вступ	4
Зміст тем дисципліни	6
Змістовий модуль 1	
Особливості формування стратегій розвитку	9
Тема 1. Середовище формування стратегій розвитку	9
Тема 2. Глобалізація і стратегії розвитку	15
Тема 3. Цивілізаційні виміри економічного розвитку	21
Змістовий модуль 2	
Національні стратегії розвитку	27
Тема 4. Варіативність сучасних макроекономічних політик	27
Тема 5. Особливості стратегій держав-лідерів	32
Тема 6. Стратегії розвитку перехідних економік	38
Змістовий модуль 3	
Міжнародна регуляторна та координаційна політика	44
Тема 7. Міжнародна координація економічної політики	44
Тема 8. Міжнародні інтеграційні стратегії	49
Рекомендована література	54

ВСТУП

Особливістю сучасного етапу розвитку світової економіки і міжнародних відносин є зростання взаємозалежності політичних, соціальних і економічних агентів, що пов'язано з процесами інтернаціоналізації, розширенням можливостей контактів і взаємодії різних народів, розвитком цивілізацій. В умовах глобалізації відбувається дедалі зростаюча інтеграція національних економік в єдине ціле, в систему світової економіки. Формуються наднаціональні рівні й механізми регулювання економіки, яким підпорядковується певна частина національних інтересів країни. Відбувається зміна функцій і завдань міжнародних інститутів, які у ряді випадків роблять вирішальний внесок у підтримку стабільності світової промислової і фінансової системи, сприяють скороченню диспропорцій між розвиненими країнами, країнами, що розвиваються, створюють умови для зниження навантаження на довкілля. Все більшого значення набуває зростання найбільших регіональних утворень.

Ці процеси докорінним чином трансформують роль держави як суб'єкта світової економіки і інституції, що регулює процеси удосконалення національного господарства. Кожна країна має ідею перспективного розвитку національної економіки. Для її досягнення необхідно сформулювати стратегію розвитку, тобто чітко визначити цілі й розробити ефективні методи їхньої реалізації. В процесі розробки національних стратегій враховуються всі фактори, які уможливають досягнення стратегічних цілей: природно-ресурсний потенціал країни, виробнича база, галузева структура, трудові ресурси, науково-технічний рівень. Отже, необхідно ретельно вивчити досвід впровадження стратегій іншими країнами, проаналізувати умови, в яких та чи інша стратегія виявилася ефективною або мала негативні наслідки, щоб врахувати цей досвід при розробленні й реалізації наших національних стратегій.

Мета викладання дисципліни «Міжнародні стратегії економічного розвитку» полягає у формуванні системи теоретичних знань про проблеми та методи розробки і реалізації міжнародних макростратегій економічного розвитку.

Завдання дисципліни – формування у студентів системи всебічних знань щодо сутності стратегій розвитку та їх середовища; впливу глобалізації на формування стратегій розвитку; особливостей національних стратегій розвитку; оцінки ефективності стратегій економічного розвитку; особливостей сучасної системи координації економічної діяльності; вивчення та аналізу міжнародних

інтеграційних стратегій.

Предметом дисципліни є вивчення формування й реалізації довгострокової економічної політики, спрямованої на суттєве поліпшення соціально-економічних показників, стимулювання динамізму економічного розвитку на національному, регіональному та глобальному рівнях.

У результаті вивчення дисципліни студенти повинні

знати:

- визначення основних понять і складових міжнародних стратегій економічного розвитку;

- основні цілі, задачі та організаційно-економічні умови функціонування країн у системі МЕВ;

- обґрунтування особливостей і факторів, що впливають на формування та розвиток міжнародних стратегій економічного розвитку;

- закономірності взаємодії країн різної державної належності в сфері міжнародного бізнесу;

вміти:

- аналізувати тенденції і процеси, що відбуваються під час реалізації міжнародних стратегій економічного розвитку;

- аналізувати дію базових економічних закономірностей на міжнародному рівні й їх специфічне проявлення в інтернаціональній сфері;

- обґрунтовувати та реалізовувати економічний потенціал господарюючих суб'єктів різної державної належності в сфері міжнародного обміну товарами, руху факторів виробництва і формуванні міжнародної економічної політики держав;

- обирати оптимальну стратегію боротьби з економічними спадами, фінансовими і валютними кризами, які в сучасних умовах набувають глобального характеру.

ЗМІСТ ТЕМ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ

Тема 1

Середовище формування стратегій розвитку

Економічний розвиток і економічне зростання. Моделі та стратегія економічного розвитку. Внутрішнє середовище формування стратегій розвитку. Зовнішнє середовище і розвиток. Політико-правове і регулююче середовище. Вплив країн-лідерів на особливості формування умов розвитку. Економічне лідерство США та його вплив на розвиток світової економіки. Нові лідери світової економіки. ЄС як впливовий економічний агент. Роль країн, що розвиваються, у формування умов розвитку світової економіки. «Конфлікт цивілізацій» і універсалізація світу. Глобальні проблеми людства. Тероризм. Міжнародна допомога розвитку. Паризький клуб і вирішення проблем світової заборгованості. Велика вісімка. Економічне середовище. Економічні епідемії. Фундаментальне підґрунтя економічного розвитку. Світова торгівля і кон'юнктурні коливання. Нестабільність фінансових ринків. Міжнародне інвестування і проблеми фінансування національних економік.

Тема 2

Глобалізація і стратегії розвитку

Глобалізація і регіоналізація. Передумови, поняття, джерела і основні прояви глобалізації. Теорії глобалізації. Позитивні і негативні наслідки глобалізації. Глобалізація економіки та антиглобалістський рух. Формування національних стратегій розвитку в умовах глобалізації.

Тема 3

Цивілізаційні виміри економічного розвитку

Фактори цивілізаційного розвитку. Поняття, цінності та функції цивілізацій. Типологія цивілізацій. Структуроутворюючі компоненти цивілізацій. Інститути цивілізацій. Цивілізації і розвиток. Еволюція цивілізацій. Модернізаційна динаміка світових цивілізацій. Сучасні локальні цивілізації: домінуюча ідеологія і економічний

розвиток. Модернізаційна динаміка світових цивілізацій. Діалектика цивілізацій. Міжцивілізаційні зв'язки. Цивілізаційна геополітика. Глобалізація і розвиток цивілізацій. Майбутнє всесвітньої цивілізації.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2

НАЦІОНАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ

Тема 4

Варіативність сучасних макроекономічних політик

Макроекономічні теорії як підґрунтя розробки стратегій економічного розвитку. Державне й ринкове регулювання економіки. Цілі та інструменти податкової політики. Державний бюджет. Державні закупівлі і трансферти. Державні витрати. Дефіцит бюджету. Збалансований бюджет. Утримуюча і експансіоністська податкова політика. Єдність товарного та грошового ринків. Інвестиції. Норма проценту, інвестиції та національний дохід. Проблема підтримки зайнятості і рівня цін. Монетариська державна макроекономічна політика. Макроекономічна політика з позиції прихильників економіки пропозиції. Мікроекономічні стратегії розвитку.

Тема 5

Особливості стратегій держав-лідерів

Мета та завдання стратегій економічного розвитку провідних країн. Моделі економічного розвитку держав-лідерів. Держава і розвиток. Стратегії держав-лідерів в сфері зовнішньої політики. Зовнішньополітичний потенціал. Зовнішня політика США, Японії, ЄС, Китаю. Офіційна допомога розвитку. Програми співробітництва ЄС. Інтеграційні процеси. НАФТА, ЄС, АСЕАН. Соціально-економічні стратегії розвитку держав-лідерів. Укріплення демократичних засад суспільства. Забезпечення економічного розвитку, підтримка та регулювання ринкової системи. Розподільчі функції держави. Держава-підприємець. Приватизаційні стратегії держав-лідерів. Національна конкурентоспроможність. Регулювання конкуренції. Промислова політика. Структурна політика. Інноваційні і науково-технічні політики. Протекціонізм. Інвестування. Соціальна політика. Оцінка ефективності стратегій держав-лідерів.

Тема 6

Стратегії розвитку перехідних економік

Перехідне відтворення та особливості трансформаційних процесів. Роль держави в перехідній економіці. Функції регулювання в банківській, фінансовій, валютній сферах. Державна політика в промисловості, сільському господарстві, сфері послуг. Соціально-економічні стратегії розвитку перехідних економік. Інвестиційні стратегії перехідних економік. Промислова політика. Структурна політика. Соціальна політика держав з перехідною економікою. Зовнішні стратегії держав пострадянського простору. Інтеграційні процеси. Одно- та багатовекторність інтеграційної взаємодії.

Стратегії розвитку країн СНД. Проблеми, принципи й напрями формування стратегій економічного розвитку України.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 3

МІЖНАРОДНА РЕГУЛЯТОРНО-КООРДИНАЦІЙНА ПОЛІТИКА

Тема 7

Міжнародна координація економічної політики

Особливості сучасної системи координації економічної політики. Чинники еволюції інститутів системи міжнародних відносин. Завдання світової економічної політики. Показники розвитку системи інститутів регулювання міжнародних відносин. Інститути регулювання міжнародних валютно-фінансових відносин. Інститути регулювання міжнародної торгової політики.

Тема 8

Міжнародні інтеграційні стратегії

Міжнародна економічна інтеграція як вищий рівень розвитку світогосподарських зв'язків. Основні елементи міжнародних інтеграційних стратегій. Етапи розвитку і еволюція організаційних форм інтеграції. Особливості інтеграційних процесів в ЄС, НАФТА, АСЕАН. Постсоціалістичні країни в системі міжнародних стратегій. ГУАМ, ОЧЕС.

НАВЧАЛЬНО-МЕТОДИЧНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ ТЕМ ДИСЦИПЛІНИ

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1 ОСОБЛИВОСТІ ФОРМУВАННЯ СТРАТЕГІЙ РОЗВИТКУ

Тема 1 Середовище формування стратегій розвитку

Плани семінарських занять:

- 1.1. Економічний розвиток, економічне зростання та стратегія економічного розвитку.
- 1.2. Основні теорії розвитку.
- 1.2. Внутрішнє середовище формування стратегій розвитку.
- 1.3. Зовнішнє (глобальне) середовище формування стратегій економічного розвитку.
- 1.4. Класифікація факторів зовнішнього середовища.
- 1.5. Оцінка впливу економічних факторів міжнародного середовища на розвиток окремих держав, об'єднань, організацій.
- 1.6. Політико-правове та регулююче середовище.
- 1.7. Роль країн-лідерів у формуванні умов розвитку.
- 1.8. Глобальні проблеми людства. Міжнародна допомога розвитку.
- 1.9. Антиглобалістський рух як фактор зовнішнього середовища.
- 1.10. Економічний розвиток і проблеми заборгованості країн світу. Тенденції розвитку світового фінансового ринку.

Навчальні завдання:

- встановити відмінність між економічним розвитком і економічним зростанням;
- класифікувати фактори зовнішнього середовища, що впливають на процеси розвитку;
- оцінити вплив факторів неекономічного характеру на процедури формування стратегій розвитку економічних агентів;
- обґрунтувати вплив економічних факторів на розвиток окремих держав, міжнародних організацій, інтеграційних об'єднань.

Ключові слова: стратегія розвитку, зовнішнє середовище, економічні фактори, фактори неекономічного характеру.

Форми контролю:

- 1) тестування;
- 2) усне чи письмове опитування;
- 3) розбір проблемних питань і завдань;
- 4) схематичне зображення матеріалу.

ПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ

Питання для обговорення

1. Порівняйте середні темпи зростання ВВП в арабських країнах і темпи зростання світової економіки. В яких арабських країнах набув мінімального поширення мусульманський радикалізм? Як впливає мусульманський радикалізм на світову економіку? Які фактори зовнішнього і внутрішнього середовища здійснюють стимулюючий і протидіючий вплив на розвиток радикалізму і тероризму?

2. Як відзначав Симон Серфаті, директор європейських програм американського Центру стратегічних і міжнародних досліджень, аналізуючи особливості виборів в Іспанії в 2004 р.: «Всі опитування вказували як на неминучу перемогу правлячої партії переважною більшістю голосів, так і на той успіх, якого досяг уряд за останні вісім років в управлінні економікою і трансформації іспанського суспільства. За всіма стандартами це був дійсно вражаючий успіх – створення 4,2 млн. робочих місць, зростання економіки на 65%, зниження безробіття з 23 до 11%. Але вибори потягнули за собою іракське питання, щодо якого іспанська громадська думка була на 85-90% вельми ворожа». Проаналізуйте особливості передвиборних економічних програм правлячої і опозиційної партій Іспанії і оцініть вплив неекономічних зовнішніх факторів на ухвалення рішення суспільством. Як зовнішнє середовище може впливати на внутрішньополітичне життя суверенних держав? Наведіть подібні приклади, які відображали б вплив зовнішніх факторів на стратегію розвитку держави.

3. На думку комісара ЄС Кріса Патена «...в останні десять років обіцянка щодо членства в ЄС була одним з найбільш успішних інструментів зовнішньої політики Євросоюзу». Оцініть даний вислів і наведіть конкретні приклади впливу ЄС на сусідні країни.

Завдання 1

Для кожного твердження доберіть відповідні термін або поняття.

1. Хвилеподібна, циклічна зміна якісних характеристик системи в результаті накопичення критичної маси кількісних трансформацій.

2. Фаза економічної еволюції, яка збігається із стадією прогресу та передбачає здійснення радикальних змін в інституційній, матеріально-технічній, адміністративній і соціальній структурах, що викликають глибоку модернізацію всієї соціально-економічної системи і що призводить до підвищення якості життя суспільства.

3. Збільшення реального ВВП або ЧНП протягом певного проміжку часу або збільшення протягом певного періоду часу реального ВВП або ЧНП на душу населення.

4. Плани вищого керівництва щодо досягнення довгострокових результатів відповідно до цілей і завдань організації.

5. Розрахована на певний період цілісна система дій суб'єкта міжнародної економіки, спрямована на реалізацію мети, завдань, пріоритетів його економічного відтворення з урахуванням комплексу внутрішніх і зовнішніх чинників та ризиків.

6. Форма реалізації економічної стратегії розвитку, певний комплекс адаптивних заходів впливу суб'єкта на перебіг конкретних економічних подій з метою надання їм параметрів, визначених стратегічними завданнями.

7. Економічна політика уряду, розрахована на тривалий строк, спрямована на досягнення основної мети соціально-економічного розвитку.

8. Сукупність елементів (ринків, інститутів, економіко-політичних агентів), процедур, відносин, механізмів, що безпосередньо впливають на принципи, методи і особливості розробки і реалізації стратегій розвитку на рівні держав, міжнародних організацій і інтеграційних об'єднань.

9. Вихід будь-якої економічної діяльності за географічні державні кордони або ж об'єднання зусиль декількох суб'єктів світової економіки чи політики навколо загальних для них завдань, цілей та видів діяльності.

Ситуаційне завдання 2

На думку Роберта Гордона, економіста Northwestern University, існуюча очевидна негативна кореляція між збільшенням чисельності робочої сили (завдяки імміграції, виходу на ринок тінейджерів після буму народжуваності або дорослих жінок в результаті емансипації) і зростанням багатофакторної продуктивності (це комплексний показник ефективності використання різних ресурсів (праця, капітал, сировина, енергія) відображає вплив різних додаткових факторів (НДДКР, поява нових технологій, економія на масштабі, поліпшення організації виробництва). Якщо у період економічної експансії в 80-ті

рр. XX ст. приріст багатфакторної продуктивності в США становив 9,5%, то під час експансії 90-х рр., яка була на два роки довше, він дорівнював 10,5%, хоча приріст продуктивності праці протягом 1991-2000 рр. становив 21,1% порівняно з 15,85 протягом 1982-1990 рр. Тобто збільшення темпів зростання продуктивності праці було нездатне компенсувати зниження ефективності використання ресурсів, насамперед капіталу. Так було і наприкінці XIX – на початку XX ст. через хвилю імміграції, яка стримувала зростання продуктивності в промисловості. На самому початку 90-х рр. (на піку останньої хвилі імміграції до Америки чисельність легальних іммігрантів становила рекордне значення за все XX ст. (до 1,8 млн. осіб на рік). В середньому ж протягом цього десятиліття до Америки приїжджало близько 1 млн. осіб на рік. Істотними є і розміри нелегальної імміграції.

Запитання:

1. Зберіть і проаналізуйте статистичні дані, що характеризують зв'язок між: продуктивністю праці, інвестиціями, у тому числі в інформаційній технології, імміграційними потоками в США, Германії, Франції, Японії.

2. Як Ви оцінюєте вислів «можливо, розвиток інформаційних технологій і вплинув би позитивно на продуктивність праці у сфері послуг, якщо б не зростання припливу іммігрантів у США останнє десятиліття»?

3. Проаналізуйте географічну структуру імміграційних потоків США.

4. Визначите основні причини міграції.

5. Запропонуйте напрями удосконалення стратегії розвитку США, що дозволить скоротити негативний вплив імміграції на економічні процеси в державі.

Ситуаційне завдання 3

Вчені американського центру перепису населення дійшли висновку, що темп зростання населення Землі значно сповільнився. Виходячи з тенденції, що склалася, до 2050р. на Землі житиме не 11 млрд., як вважалося раніше, а лише 9 млрд. осіб (у 2013р. чисельність землян становила 7 млрд.). Причому демографи вважають, що і такий прогноз може бути дуже оптимістичним, а в реальності ця цифра може виявитися ще нижче.

Серед основних причин зниження темпів зростання населення називають небажання громадян з розвинених країн обзаводитися потомством, успіх державної політики по зниженню народжуваності в багатьох азіатських країнах, а також пандемія СНІДУ на

африканському континенті. Зниження темпів зростання населення Землі супроводжуватиметься його старінням. Найрадикальніше ця проблема зачепить розвинені країни Європи. Наприклад, у Франції при існуючому рівні пенсійних виплат ця стаття бюджету становитиме 60% ВВП. Єдиним місцем з оптимістичною демографією на земній кулі залишиться Індія. Спроби понизити народжуваність в Індії не призвели до жодного результату, тому вже найближчими роками вона обжене Китай і до 2050 р. чисельність її жителів перевищить 1,5 млрд. осіб. Низка індійських політологів вважає, що подібний стан речей для Індії швидше перевага, ніж недолік в конкурентній боротьбі двох «великих сусідів», оскільки вже найближчими роками Китай, як і розвинені країни світу, торкнеться проблема старіння населення. [Експерт, 2004. – №13. – С. 76]

Запитання:

1. Яким чином старіння населення впливає на розвиток окремих секторів світової економіки?
2. Охарактеризуйте основні програми розвинених країн світу, направлені на залучення працездатного населення.
3. Які міжнародні організації займаються проблемами міграції?

Ситуаційне завдання 4

Африканський континент продовжує залишатися самим проблемним регіоном планети. В даний час на «чорному континенті» зосереджено понад 16% населення Землі – удвічі більше, ніж в 1950р. Проте частка африканських країн в світовому ВВП дещо зростає, а в світовому товарному експорті знижується. Повільне і нестійке зростання економіки супроводжується політичною нестабільністю: з 1960р. в африканських країнах сталося 32 військових конфлікти, понад 80 державних переворотів, що обумовило зростання чисельності біженців і переселенців (понад 10 млн. осіб) і економічну стагнацію ряді країн.

Економіка більшості африканських країн залежить від експорту одного або декількох видів сировинних товарів, тому нестабільна кон'юнктура виступає головною причиною нестійкості. У 90-ті рр. ХХ ст. відбувалося падіння цін на більшість видів сировинних товарів, що експортуються з країн Африки. Темпи зростання більшості африканських країн набагато нижчі за необхідні для вирішення проблеми убогості і поліпшення стану здоров'я населення.

Свою негативну роль зіграли погані погодні умови і порушення господарської діяльності в результаті громадських і політичних безладів. В країнах Африки на південь від Сахари і Південної Азії

кількість голодувальників збільшилася на десятки мільйонів осіб. Основними причинами нестачі продовольства в цих регіонах були зростання чисельності населення і низька продуктивність сільського господарства. Значна частка голодувальників в світі, проживає в сільських районах і залежить від споживання і продажу продуктів природи. Голод найбільш поширений серед безземельних країн. У країнах Африки на південь від Сахари протягом 1990-2003 рр. кількість дітей із зниженою вагою збільшилася з 29 до 37 млн. осіб.

З 13 млн. осіб, що загинули в результаті великомасштабних конфліктів протягом 1994-2003 рр., більше 12 млн. припадає на країни Африки на південь від Сахари, Західну і Південну Азію. У цих регіонах проживає три чверті з 37 млн. біженців і переселенців в світі і щороку зростає чисельність голодувальників.

Запитання:

1. Чому Чорну Африку називають виразкою, що «не гоїться на тілі людства»?
2. Зберіть і проаналізуйте статистичні дані, що характеризують рівень розвитку інфраструктури деяких країн Африки.
3. Чим можна пояснити зростання щороку чисельності біженців, голодувальників і переселенців в Африці та світі в цілому?
4. Запропонуйте напрями удосконалення стратегії розвитку країни Африки (за вибором), що дозволить скоротити визначений негативний вплив на економічні процеси в державі.

Контрольні питання

1. Що являє собою розвиток, економічний розвиток, стратегія економічного розвитку?
2. Яка основа загальної теорії розвитку?
3. Який зв'язок між економічним розвитком і економічним зростанням?
4. У чому полягає різниця між моделлю й стратегією економічного розвитку?
5. Які є рівні розробки стратегій економічного розвитку?
6. Яким вимогам повинна відповідати головна мета стратегії?
7. Що таке «стратегічна політика»?
8. Як поділяються стратегії розвитку за строками дії?
9. У чому полягає суть поняття «економічний розвиток»?
10. Якими рисами характеризується внутрішнє середовище формування стратегій розвитку?
11. Які зовнішні чинники впливають на формування стратегій розвитку?

12. Які стадії формування світового ринку можна визначити?

13. Як фактори виробництва впливають на формування і реалізацію стратегій економічного розвитку?

14. Яка існує залежність між стадіями цивілізаційного розвитку й формуванням стратегій?

15. Які риси характеризують інтернаціоналізацію світового господарства?

16. Що таке «транснаціоналізація економічних відносин» і як цей процес впливає на формування стратегій розвитку?

Рекомендована література для вивчення теми: [1, с. 11-55], [2, с. 7-38], [3, с. 7-73], [4], [5], [6], [7], [8], [9], [10], [11], [12], [13].

Тема 2

Глобалізація і стратегії розвитку

Плани семінарських занять:

- 2.1. Передумови, поняття і основні прояви глобалізації.
- 2.2. Закономірності сучасного етапу глобалізації.
- 2.3. Теорії глобалізації.
- 2.4. Позитивний та негативний вплив глобалізації на розвиток національних економік
- 2.5. Фінансова глобалізація. Інноваційна глобалізація.
- 2.6. Фактори глобалізації і їхній вплив на різні сфери життєдіяльності
- 2.7. Особливості формування національних стратегій розвитку в умовах глобалізації.
- 2.8. Національні економіки як суб'єкти глобальної конкуренції.

Навчальні завдання:

- встановити взаємозв'язок ключових понять глобалізації;
- структурувати глобалізаційний процес;
- класифікувати ключові ознаки глобалізації, які безпосередньо стосуються економічної сфери;
- оцінити позитивні та негативні наслідки глобалізації;
- обґрунтувати вплив теорій глобалізації на формування економічних стратегій держав світу;
- вивчити теорії глобалізації;
- дослідити особливості національних економік як суб'єктів глобальної конкуренції.

Ключові слова: глобалізація, регіоналізація, фінансова глобалізація, інноваційна національна стратегія розвитку.

Форми контролю:

- 1) тестування;
- 2) усне чи письмове опитування;
- 3) розбір проблемних питань і завдань;
- 4) схематичне зображення матеріалу.

ПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ

Питання для обговорення

1. Прокоментуйте вислів Дж. Сороса: «Поєднання глобальних фінансових ринків і національної політики призвело до появи несиметричної системи, орієнтованої головним чином на виробництво і обмін приватними благами. Колективним потребам і соціальній справедливості приділяється дуже мало уваги, оскільки міжнародні інститути, які необхідні для цього, не встигають за розвитком ринків».

2. На думку Джагдіша Бхагваті, спеціального радника ГАТТ/СОТ і спеціального радника ООН з питань глобалізації, директора американського Національного бюро економічних досліджень: «Глобалізація – це процес позитивний, але позитивний не на сто відсотків. Інколи глобалізація шкодить, і в таких випадках в цей процес потрібне втручання для зменшення впливу негативних факторів слід створювати інститути і проводити відповідну політику. Проте сумарні економічні вигоди від глобалізації переважають негативні, і якщо будуть розроблені ефективні механізми їх компенсації, то глобалізація викликати менше критики».

У яких випадках глобалізація несе негативні наслідки? Які міжнародні інститути займаються пом'якшенням і подоланням негативних наслідків глобалізації? Як глобалізація впливає на формування економічної стратегії окремих економічних агентів?

Завдання 1

Для кожного твердження доберіть відповідні термін або поняття.

1. Економіка, ключові елементи якої мають інституційну, організаційну і технологічну можливість працювати як єдине ціле у реальному часі в планетарному масштабі.

2. Об'єктивний процес у сучасних міжнародних відносинах, вищий етап інтернаціоналізації, що ґрунтується на розвитку інформаційних технологій.

3. Метасистема, що характеризується прискоренням темпів розвитку усіх сфер суспільного життя: економічної, соціальної, політичної, духовної.

4. Одна із форм об'єднання та взаємодії географічно локалізованих, пов'язаних між собою взаємодоповнюючих підприємств і організацій, що кооперуються з метою взаємної підтримки і координації дій.

5. Кластер, центром якого є певне ключове підприємство чи науково-дослідний заклад, а підприємства-сателіти займають місця, що відповідають їх позиції у загальному технологічному ланцюзі, на орбітах навколо нього.

6. Впровадження нових технологій, що дають змогу або виробляти нові унікальні товари, або продукувати традиційні з порівняно меншими витратами.

7. Запозичення здобутків зарубіжного науково-технологічного потенціалу через ліцензійний механізм і модернізація на їх основі виробничих потужностей індустріальних галузей; опанування випуску наукомісткої продукції, що виробляється в постіндустріальних країнах і перебуває у фазі зрілості життєвого циклу товарів.

8. Здатність вітчизняної продукції перемагати у боротьбі за споживача на внутрішньому та зовнішньому ринках внаслідок оптимізації співвідношення «якість – сервіс – ціна» порівняно із зарубіжними аналогами, або внаслідок її природно-ресурсної чи інноваційної унікальності.

9. Вихід економічної діяльності за географічні державні кордони або ж об'єднання зусиль декількох суб'єктів світової економіки чи політики навколо загальних для них завдань, цілей, видів діяльності.

Завдання 2

Визначте, яке з положень правильне, а яке помилкове.

1. Наслідки глобалізації мають багатоаспектний та суперечливий характер.

2. Головними діючими особами глобальної економіки є транснаціональні корпорації (ТНК), багатонаціональні компанії (БНК), міждержавні корпоративні союзи (МКС) тощо.

3. При дослідженнях проблем глобальної конкуренції Маються на традиційну класифікацію чинників виробництва (праця, земля, капітал, підприємницькі здібності).

4. Розвинені чинники конкурентоспроможності мають важливе значення у видобувних галузях і в галузях, пов'язаних із сільським господарством.

5. Збереження конкурентоспроможності фірми в довгостроковому періоді потребує постійного нагромадження конкурентних переваг через інноваційні процеси.

6. Перші кластери з'явилися у 50-ті рр. XX ст.

7. Наявність внутрішньої конкуренції відрізняє кластер структури від фінансових груп та транснаціональних компаній.

8. Провідним суб'єктом кластеротворення завжди є держава.

9. Структура кластера постійною змінюється.

10. Позитивні ефекти функціонування кластерів поділяються між мікро-, мезо- та макрорівнями економічної системи.

11. Однією з характеристик глобалізації є зниження ролі ТНК у міжнародній економіці

12. Об'єктивною основою глобалізації є міжнародний поділ праці й інтернаціоналізація економіки

13. Найбільш глибоко процес глобалізації просунувся в сфері міжнародної торгівлі

14. В наукове використання термін «глобалізація» був введений у 2003 р.

Ситуаційне завдання 3

У редакційній статті провідного аналітичного журналу «Експерт» запропоновано два сценарії розвитку світової економіки.

Сценарій перший: «Нова, глобальна економіка у загальних рисах побудована. Фундаментальні цінності цієї нової світової системи поділяють всі основні учасники. В цій системі є явний військово-політичний, технологічний і фінансовий лідер – США. Є дві основні сфери, що забезпечують високу ефективність світового господарства (без них Америці не вдалося б без особливих втрат вийти з економічної кризи початку XXI ст.), - Китай з дешевим, швидко зростаючим промисловим виробництвом і попитом, і Індія як центр аутсорсингу в секторі послуг і як дослідницький центр. Світ в цілому більш-менш керований, і на нас чекають як мінімум ще двадцять п'ять років розвитку у відносно спокійній і благополучній обстановці».

Сценарій другий: «Сили Америки закінчуються. Ініційована Рейганом на початку 80-х рр. XX ст. спроба змусити США витягнути самих себе за волосся з болота шляхом форсованої фінансової глобалізації і мілітаризації на межі провалу. Тенденцію до втрати Сполученими Штатами світової гегемонії, що чітко окреслилася в 70-х рр. протягом 80-90-х рр. ціною значних жертв вдалося приглушити, але не вдалося переламати. На США чекає доля всіх попередніх крайніх гегемонів. Зростання Китаю, інтеграція Європи, виклики з боку

міжнародних терористів, неможливість продовжувати жити у борг незабаром не залишать від Америки, якою ми її знаємо, каменя на камені». [Експерт, 2004. – №25. – С. 13]

Зпитання:

1. Зберіть і проаналізуйте статистичні дані, що характеризують динаміку розвитку економіки США, Китаю, Індії і Західної Європи.

2. Розгляньте обидва запропоновані сценарії і опишіть фактори зовнішнього середовища, які впливають на розвиток США і світової економіки.

3. За допомогою яких механізмів можна впливати на розвиток світової економіки?

4. Охарактеризуйте основні положення політики Рейгана, яка дозволила забезпечити сталий розвиток економіки США впродовж останніх двадцяти років.

Ситуаційне завдання 4

Ману ель Кастельс – професор Каліфорнійського університету Берклі, автор трилогії «Інформаційна епоха: економіка, суспільство, культура» в інтерв'ю журналу «Експерт» (2003 р.) зазначив: «До кінця двадцятого сторіччя проблеми світу стають об'єктивно глобальними, тому уряди, приватні корпорації, організації, різні інститути починають об'єднуватися для вирішення загальних завдань. Так виникає «мережеве» суспільство. Країни погоджують одна з одною і з міжнародними організаціями грошову політику, питання глобальної безпеки, тероризму. Корпорації створюють стратегічні союзи, аби бути більш конкурентоспроможними в глобальній економіці. Донедавна роль таких міжнародних інститутів, як ООН, МВФ, Світовий банк, зростала. Зараз на наших очах створюється перша «мережева» держава – Євросоюз, в якому всі рішення приймає мережа європейських урядів. Мультилатерізм формувався як політика, що відповідала об'єктивним характеристикам світу.

Одинадцять вересня (у США) привело до влади групу людей, ідеологами яких є Річард Перл і Пів Вулфовіц. Останні п'ятнадцять років вони оспорювали тезу про те, що кожна держава має право сама визначати кордони своєї свободи, як рушійний мотив всієї політики США. Вони прагнули і прагнуть до того, аби, використовуючи технології і військову перевагу, реорганізувати світ, узяти його під контроль, зробити «більш демократичним» і безпечним для США. Їх принцип такий: «Я завоюю тебе, і тобі спить краще...». Тероризм походить від розчарування і відчаю багатьох людей в багатьох країнах. Одна з причин цього – бідність. Коли цивілізації були ізольовані,

ситуація, за якої двадцять п'ять відсотків людей контролюють дев'яносто відсотків світових багатств, була можлива. Зараз, коли є комунікації і технології, така диспропорція неможлива. Тепер потрібний діалог культур... Щоб висушити джерела тероризму, потрібний саморозвиток, культурний діалог між християнським і мусульманським світом і політичні заходи... Лише мобілізоване, активне і добре інформоване громадське суспільство може протистояти гегемонії суперсили. Євросоюз, Китай і Росія повинні діяти в протизвазі унілатералізму США.

Запитання:

1. Оцініть вплив тероризму на розвиток світової економіки.
2. Запропонуйте основні заходи протидії світової спільноти збільшенню кількості терористичних актів.
3. Якою є роль міжнародних інститутів у вирішенні глобальних проблем людства?
4. Опишіть культурні особливості християнського і мусульманського суспільств і знайдіть схожі риси, які могли б стати основою діалогу, запропонованого М. Кастельсом.

Контрольні питання

1. Що є найвищим проявом інтернаціоналізації світового господарства?
2. Які є погляди на суть поняття «глобалізація» в науковій літературі?
3. Які основні риси притаманної процесу глобалізації?
4. Як саме проявляється глобалізація в міжнародних відносинах?
5. Як глобалізація впливає на процес транснаціоналізації світової економіки?
6. Яку роль відіграють міжнародні організації в регулюванні світових економічних процесів?
7. Як проявляється нерівномірність економічного розвитку між різними групами країн у процесі глобалізації?
8. Назвіть позитивні й негативні прояви глобалізації для різних груп країн.
9. Як трансформується роль держави в процесі глобалізації?
10. Як впливає глобалізація на формування стратегій економічного розвитку різними групами держав?

Рекомендована література для вивчення теми: [1, с. 256-294], [2, с. 39-74], [3, с. 135-139], [8], [14], [15], [16], [17], [18], [19], [20], [21], [22], [23], [24], [25], [26].

Тема 3

Цивілізаційні виміри економічного розвитку

Плани семінарських занять:

- 3.1. Поняття цивілізації, типи та види цивілізацій.
- 3.2. Специфічні особливості сучасних цивілізацій.
- 3.3. Цивілізаційні фактори економічного розвитку.
- 3.4. Сучасні цивілізації.
- 3.5. Еволюція цивілізацій, міжцивілізаційні зв'язки.
- 3.6. Модернізаційна динаміка світових цивілізацій.
- 3.7. Цінності та інститути цивілізацій.
- 3.8. Цивілізаційна геополітика.
- 3.9. Цивілізації і розвиток. Протиріччя між цивілізаціями.
- 3.10. Фактори економічного розвитку та ресурси економічного зростання.
- 3.11. Глобалізація і розвиток цивілізацій. Економічні проблеми взаємодії цивілізацій.

Навчальні завдання:

- оцінити вплив цивілізаційних факторів на особливості економічного розвитку окремих регіонів і держав світу;
- виділити структуроутворювачі компоненти цивілізацій;
- оцінити ефективність реалізації політики модернізації в країнах світу, що розвиваються, з різною цивілізаційною основою;
- охарактеризувати сучасні локальні цивілізації;
- встановити взаємозв'язок між цивілізаційними особливостями і рівнем економічного розвитку;
- виконати прогноз економічного розвитку локальних цивілізацій.

Ключові слова: цивілізація, конвергенція цивілізацій, геополітика, фактори економічного розвитку, ресурси економічного зростання.

Форми контролю:

- 1) тестування;
- 2) усне чи письмове опитування;
- 3) розбір проблемних питань;
- 4) схематичне зображення матеріалу.

ПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ

Питання для обговорення

1. Буддійський вислів «Час не чекає на людину» став принципом сучасного японського суспільства. Як використовують цей принцип японські товаровиробники?

2. На думку низки політологів, сучасний світ переживає системну кризу. Її називають по-різному: криза буржуазного світоустрою або ціннісна криза. Перерахуйте основні прояви системної кризи. Чому загострюються культурні, соціальні, національні і релігійні проблеми? Як це пов'язане з індивідуалістичними принципами західної цивілізації?

3. Прокоментуйте вислів І. Богацького: «Збереження нинішніх тенденцій може мати два вірогідні наслідки: поступову ісламізацію Європи і перетворення її в Азію або повернення до край правих форм організації суспільства».

4. Перерахуйте цивілізаційні характеристики Китаю і Індії, які сприяють і перешкоджають економічному зростанню. У яких країнах Азії в даний час накопичуються економічні проблеми і як вони пов'язані з цивілізаційними характеристиками цих країн?

Завдання 1

Для кожного твердження доберіть правильне продовження речення.

1. Модель розвитку НІК, яка передбачає розвиток національної економіки з переважною орієнтацією на зовнішній ринок, на експорт...

2. Єдина цивілізація, яка зараз розвивається...

3. На півдні Україна межує з цивілізацією...

4. Концепція «трьох хвиль» належить...

5. Становлення та розвиток будь-якої цивілізації передбачає надання нею...

6. Модель розвитку нових індустріальних країн, орієнтована на імпортозаміщення...

7. Поява цивілізацій завжди зумовлена наявністю...

8. Провідні країни світу нині знаходяться на стадії «пошуку шляхів якісного поліпшення життєвих умов людини» на думку...

9. Концепцію «нового індустріального суспільства» запропонував...

Завдання 2

Для кожного твердження доберіть відповідні термін або поняття.

1. Стадія (рівень) розвитку людства, яка йде за первісністю (таким чином затверджується єдність історії і існування закономірностей розвитку).

2. Західне суспільство, яке є успішним і прогресивним, відіграє визначальну роль у розвитку світової економіки, політики і соціальних відносин, тобто західне суспільство – це цивілізація-за-перевагою.

3. Культурно-історичний тип суспільства, окрема, відносно автономна, поліетнічна соціокультурна система, зростає в своїх просторово-часові виміри, базові духовно-культурні основи і певні структури економічних, суспільно-політичних і культурних зв'язків.

4. Основний духовний комплекс, що надає певному цивілізаційному співтовариству міцність і неповторну індивідуальність.

5. «Культурне ядро», яке формує цінності суспільства; «інститути цивілізації».

6. Втілюють укоріненість відповідних елементів культурної спадщини в суспільстві і включають сім'ю, касту, общину, корпорацію, політичні структури, релігійні організації.

7. Компоненти, що вкорінені в підсвідомості, мові, фольклорі, етнокультурних традиціях підкреслюють зв'язок людини з її природним і первинним соціокультурним середовищем;

8. Компоненти, що опосередковані досвідом великих світових релігій і філософських вчень традиційних епох;

9. Компоненти, що відображають всесвітньо-історичний вплив західного раціоналізму, соціоекономічних і політичних структур, ідейних переконань. З цим рівнем сполучається поняття модернізації, модернізаційного імпульсу.

10. Об'єднання членів, що виникає в процесі розвитку економічної і соціальної диференціації, збереження культурної і ідеологічної цілісності і ідентичності, досягнення «спадкоємності в історичній еволюції».

Завдання 3

Визначте, яке з положень правильне, а яке помилкове.

1. Православна цивілізація занепала.
2. Дж. Гелбрейт запропонував концепцію «дивовижного нового світу».
3. У провідних країнах світу відбувається «терціарна революція»,

на думку Ж. Фурастьє.

4. Японія належать до нових індустріальних країн другого покоління.

5. Китай є третім за економічною потужністю впливовим центром сили у світі.

6. На заході Україна межує зі східно-християнською цивілізацією.

7. Зростання темпів інфляції – це цивілізаційний виклик.

8. Гонконг є новою індустріальною країною першого покоління.

9. Усі цивілізації є з моменту створення рівноправними.

10. Полінезійська цивілізація є реліктовою.

Завдання 4

На думку російського історика Ю. Лотмана, найважливішою відмінністю російської цивілізації від західноєвропейської є незвиненість в Росії договірної свідомості. Охарактеризуйте відносини, що затвердилися в російській культурі, спираючись на опис «Домострою» російського світу як:

1) Бог у всесвіті;

2) Цар у державі;

3) Батько в сім'ї.

Оцініть вплив подібних відносин на розвиток православної цивілізації.

Завдання 5

На думку В. Архангельського, старшого наукового співробітника Центру з вивчення проблем народонаселення економічного факультету МДУ, орієнтуватися на вирішення демографічних проблем за рахунок міграції небезпечно, тому що держава отримує масу проблем. Росія, як і всі країни, що залучають мігрантів, отримує масу міжнаціональних конфліктів. Він відзначає, що «з точки зору демографії без міграції нам не обійтися, інакше чисельність населення нестримно скорочуватиметься, почнеться спустошення територій, які стихійно заселять інші народи. Тому необхідно законом врегулювати міграцію. У нас на Далекому Сході і в Сибіру і так йде природний спад населення, та ще люди виїжджають заробляти гроші до Москви і Підмосков'я. В результаті ми отримуємо величезну порожню територію і поруч – дуже щільно заселену. Залучати мігрантів треба, але при цьому посилюючи правила відносно нелегальної міграції і вводячи полегшені правила надання громадянства, наприклад студентам, які у нас вчилися і хотіли б

залишитися. Треба створювати умови для тих людей, які найбільш корисні для Росії: це стосується віку, освіти, близькості культури».

Визначте та охарактеризуйте фактори, що обумовили міграційні процеси у світі. Встановіть взаємозв'язок між цивілізаційними настановами і міграційними процесами. Охарактеризуйте вплив міграційних процесів на «цілісність» та динаміку розвитку локальних цивілізацій.

Ситуаційне завдання 6

На четвертій сесії Світового суспільного форуму «Діалог цивілізацій», що відбулася в 2006 р. на грецькому острові Родос, обговорювалися серйозні проблеми, що виникають в умовах глобалізації. У форумі взяли участь близько шестисот релігійних і суспільних діячів, вчених та експертів більш ніж з п'ятдесяти країн світу. «Глобальні процеси, що розгорнулися в останні три десятиліття ХХ століття, розділили світові еліти надвоє. Причому поділ цей відбувався як на міжнародному, так і на національному рівнях. Частина світових еліт пішла слідом за «цивілізацією загальнолюдських цінностей», осідлавши хвилю глобалізації. Сформувалася еліта глобалізації: фінансова, інформаційна, технологічна, маскультурна, яка розглядає цивілізаційні цінності досить однополярно та претендує на роль, так сказати, «глобальної еліти людства». Але при цьому, вона об'єктивно залишається тільки частиною у світовій системі еліт, - заявив у своїй вступній промові співголова форуму «Діалог цивілізацій» В. Якунін. Інша частина світових еліт встала на позиції самовизначення. Але в нових умовах викликів, що обумовлені глобалізацією, національних критеріїв ідентичності виявилось недостатньо. Ця частина еліт повинна була піднятися в процесах самовизначення на сходинку вище, щоб побачити нові обрії власної ідентичності. Так виник критерій приналежності до певної цивілізації».

На думку багатьох аналітиків, результати форуму означають наступне. По-перше, інстинктивна захисна реакція на виклик глобалізації – замкнутися у своїх «національних квартирах» - переборена. По-друге, процес глобалізації здобуває більш стійкий характер. Розвиток цивілізаційних ідентичностей виступає культурним аналогом економічних блоків у Європі, Східній Азії, у Північній та Латинській Америці – цих опор глобальної економіки. Нарешті, по-третє, цивілізації намагаються зрозуміти себе та знайти своє місце у світі через діалог, а не через конфронтацію – всупереч широко розрекламованій тезі про неминучість зіткнення цивілізацій. [За

матеріалами «Експерт», 2006].

Зпитання:

1. Оцініть вплив Родоського форуму «Діалог цивілізацій» на подальший розвиток світового господарства.

2. Як на Вашу думку, чи є політика глобалізації, яка проводиться Заходом, нестійкою? Чому?

3. Визначте найсуттєвіші відмінні риси між фінансово-економічною та політичною глобалізацією. Які показники необхідно враховувати для встановлення динаміки глобалізаційних процесів?

4. Порівняйте західну і «незахідну» моделі цивілізаційного розвитку. Як Ви вважаєте, яка модель розвитку світового господарства є найімовірнішою?

Контрольні питання

1. Чому американське суспільство тривалий час було демократичним суспільством не для всіх?

2. Як вплинула повна закритість Японії від зовнішнього світу впродовж багатьох століть (особливо при сегунаті Токугави з першої половини XVII ст. до кінця XIX ст.) на цивілізаційні характеристики суспільства і особливості сучасного розвитку?

3. Чому низка соціологів вважає, що експеримент зі створення мультикультурного суспільства в Європі провалився?

4. Чому Польщу називають символом некерованої демократії? Перерахуйте структурно-історичні причини індивідуальної і економічної поведінки, що склалася в Польщі.

5. Як впливає «духовний занепад» західної цивілізації на економічний розвиток країн – лідерів світової економіки?

6. Чому Туреччину називають майданчиком для цивілізаційного експерименту?

Рекомендована література для вивчення теми: [1, с. 295-328], [3, с. 74-135], [27], [28], [29], [30], [31], [32], [33].

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 2 НАЦІОНАЛЬНІ СТРАТЕГІЇ РОЗВИТКУ

Тема 4

Варіативність сучасних макроекономічних політик

Плани семінарських занять:

- 4.1. Теоретичні підходи до обґрунтування варіативності макроекономічних політик.
- 4.2. Макроекономічні теорії як підґрунтя розробки стратегій економічного розвитку
- 4.3. Принципи та завдання макроекономічного регулювання.
- 4.4. Закономірності розвитку економік різних країн світу.
- 4.5. Централізована та ринкова економіка.
- 4.6. Моделі промислової політики розвинених країн та країн, що розвиваються.
- 4.7. Особливості фінансової та банківської систем у різних країнах світу.
- 4.8. Цілі та інструменти бюджетно-податкової політики. Підтримуюча та експансіоністська бюджетно-податкова політика.
- 4.9. Види кредитно-грошової та бюджетно-податкової політики.
- 4.10. Монетарна державна макроекономічна політика. Проблема підтримки рівня зайнятості та рівня цін.
- 4.11. Спрямованість зовнішньоекономічної політики розвинених країн та країн, що розвиваються.
- 4.12. Критерії і оцінка ефективності макроекономічного регулювання.
- 4.13. Державне й ринкове регулювання економіки
- 4.14. Мікроекономічні стратегії розвитку

Навчальні завдання:

- оволодіти науковими макроекономічними теоріями і проаналізувати ефективність їх практичного втілення в різних країнах;
- оцінити вплив макроекономічних теорій на розробку стратегій економічного розвитку держав світу;
- оцінити ефективність реалізації політики державного й ринкового регулювання економіки в країнах світу з різним рівнем економічного розвитку;
- охарактеризувати мікроекономічні стратегії розвитку;
- встановити вплив мікроекономічних стратегій на розробку стратегій економічного розвитку.

Ключові слова: макроекономічна політика, макроекономічне регулювання, централізована економіка, ринкова економіка.

Форми контролю:

- 1) тестування;
- 2) усне чи письмове опитування;
- 3) розбір проблемних питань;
- 4) схематичне зображення матеріалу.

ПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ

Питання для обговорення

1. Прокоментуйте вислів: «Політика будь-якої країни глибоко історична. І лише ті країни, які, змиряючись з історією, готові крок за кроком долати загрози і при цьому наполегливо рухатися до незрозуміючого ідеалу, виявляються зрештою найбільш успішними». Як історичне минуле впливає на формування стратегій розвитку?

2. Прокоментуйте вислів Анатолія Лівена – британського вченого, провідного дослідника націоналізму: «Якщо ви візьмете Африку, то там взагалі ніщо не працює: ні демократія, ні авторитаризм, ні олігархія. Взагалі для успішного економічного розвитку необхідна суміш – «місцевий колорит» у поєднанні з правильною економічною і соціальною політикою. Дуже часто одним з найважливіших компонентів в місцевих умовах є наявність однорідної національної політичної еліти, в якій дуже сильне націоналістичне відчуття – відчуття національної ідентичності, - і яке в змозі передати це сильне відчуття націоналізму всьому народу. Націоналізм чинить такий же вплив на суспільство, як релігія або соціалізм. Одна з проблем Африки в тому, що там немає націоналізму, просто тому, що там немає націй. У більшості африканських країн взагалі немає жодної державної традиції або якоїсь надетнічної спільноти».

Як пов'язані між собою такі поняття, як націоналізм, демократія і економічний розвиток? Яка кореляція між економічним розвитком і демократією на ранніх і пізніх стадіях розвитку суспільства і держави?

Завдання 1

Для кожного твердження доберіть правильне продовження речення.

1. Економіка країни, яка здійснює експортно-імпорتنі операції на ринкових засадах...
2. Спеціальні міжнародні грошові одиниці, які виконують певну

сукупність функцій світових грошей...

3. Дії уряду, націлені на зниження курсу національної валюти відносно курсів інших валют...

4. Дії уряду, націлені на підвищення курсу національної валюти відносно курсів інших валют...

5. Втручання центрального банку країни в операції на відкритому ринку з метою впливу на валютний курс посередництвом купівлі-продажу іноземної валюти...

6. Валютний курс, який формується на валютному ринку за відсутності валютної політики з боку держави...

7. Курс валюти, який підтримується центральним банком країни за допомогою здійснення валютних інтервенцій...

8. Модель установалення рівноваги на товарному, грошовому та зовнішньому ринках...

9. Країна, яка своєю політикою здатна впливати на ситуацію у світовій економіці...

10. Економіка країни, яка не має економічних зв'язків із зовнішнім світом...

Завдання 2

Визначте, яке з положень правильне, а яке помилкове.

1. За умови гнучкого валютного курсу стимулююча бюджетно-податкова політика ефективна.

2. Рівноважний дохід зростає на величину більшу порівняно з величиною зміни будь-якого компонента сукупних витрат.

3. За умови фіксованого валютного курсу стимулююча бюджетно-податкова політика неефективна.

4. Якщо фактичний дохід менший від рівноважного рівня, то фірми виробляють обсяг продукції менший, ніж той, який хочуть придбати економічні суб'єкти.

5. За умови гнучкого валютного курсу стимулююча грошово-кредитна політика неефективна.

6. За умови фіксованого валютного курсу протекціоністська торговельна політика ефективна.

7. За умови гнучкого валютного курсу протекціоністська торговельна політика ефективна.

8. Витрати на імпорт будуть змінювати числове значення мультиплікатора автономних витрат.

9. За умови фіксованого валютного курсу стимулююча кредитно-грошова політика ефективна.

10. Підвищення попиту на іноземну валюту знизить курс

національної валюти.

Ситуаційне завдання 3

У середині 2006 р. Центральний банк Китаю підвищив ставку рефінансування з 5,58 до 5,85%. Це друге підвищення за останні чотири роки, попереднє відбулося в 2004 р. За підсумками I кварталу 2006 р. національна економіка зросла на 10,2% порівняно з аналогічним періодом 2005 р.

Посилюючи фінансову політику, китайська влада подає національним компаніям сигнал: час дешевих грошей закінчується. Пекін збирається побудувати нову торговельну систему взаємодії з іноземними біржами, що дозволить втілити в життя анонсовані раніше плани, згідно яким китайські громадяни, а також китайські компанії уперше в історії отримають можливість інвестувати в цінні папери та облигації на закордонних торговельних площадках. Така система дозволить знизити зовнішньополітичний тиск іноземних партнерів на Пекін, передусім з боку США. [За матеріалами «Експерт», 2006].

Запитання:

1. Охарактеризуйте політику «дешевих грошей».
2. Яким чином підвищення ставки рефінансування з 5,58% до 5,85% може вплинути на стан світової економіки?

Ситуаційне завдання 4

Лідер світової хімічної індустрії німецький концерн BASF планує до 2015 р. інвестувати в країни Азії 1 млрд. євро. Центром активності концерну в регіоні стане Китай – саме на цю країну буде приходиться половина усього 20%-го обороту BASF. Слід зазначити, що протягом останніх п'ятнадцяти років концерн вже інвестував у регіон 5,6 млрд. євро, причому головним чином у КНР. Так, у Східнокитайському місті Нанкін BASF разом з китайської Sinopac інвестував 2,3 млрд. євро в будівництво хімічного заводу з виробництва штучних речовин і хімікалій. Це другий за масштабами промисловий об'єкт BASF-після німецького Людвігсхафена, а також найбільший інвестиційний проект концерну за всю його 140-річну історію. Під Нанкіном вздовж 220 га берегу річки Янцзи побудовані дев'ять цехів з виробництва продукції для китайського споживача – від фарби до пелюшок. [За матеріалами «Експерт», 2013].

Запитання:

1. Чому китайський ринок стає все більш привабливим для іноземних інвесторів?
2. Порівняйте китайську та німецьку політику в сфері

інвестування. Визначте найбільші країни-донори та країни-реципієнти світового ринку капіталів.

3. Визначте фактори інвестиційної привабливості Китаю. Які галузі економіки Китаю є найбільш привабливими для іноземних інвесторів?

Контрольні питання

1. Яку роль відіграють макроекономічні теорії у формулюванні стратегій економічного розвитку?

2. Які положення меркантилізму використовуються в сучасних стратегіях розвитку?

3. У чому полягають позитивні аспекти класичної теорії саморегулювання економіки з точки зору формування стратегії розвитку?

4. Які недоліки вбачають у класичній теорії її критики?

5. Назвіть положення кейнсіанської теорії, які лягли в основу сучасних стратегій розвитку.

6. Які визначальні риси характеризують неоліберальний напрям в економічній теорії?

7. Чому монетаризм став найпоширенішою теорією, на якій ґрунтуються економічні теорії з останньої чверті XX ст.?

8. У чому полягають особливості інституціоналізму?

9. В яких умовах підсилюється роль держави в регулюванні економіки?

10. Які головні напрями державного регулювання економіки існують на сучасному етапі розвитку світової економіки?

11. Які існують особливості в промисловій політиці держави?

12. У чому полягає суть мікроекономічних стратегій розвитку?

13. Чому відбувається активізація регулюючої ролі держави під час економічних криз?

14. Регулювання яких головних елементів передбачає мікроекономічна політика?

15. У чому особливості запровадженої у розвинутих країнах системи антициклічного регулювання й стратегічного антициклічного планування на рівні промислових корпорацій?

Рекомендована література для вивчення теми: [1, с. 56-96], [2, с. 75-104], [7], [34], [35], [36], [37], [38], [39], [40], [41], [42], [43].

Тема 5

Особливості стратегій держав-лідерів

Плани семінарських занять:

5.1. Мета та завдання стратегій економічного розвитку провідних країн.

5.2. Держава та розвиток. Моделі економічного розвитку держав-лідерів.

5.3. Особливості формування стратегій країн-лідерів в сфері зовнішньої та внутрішньої політики.

5.4. Розвиток фінансової системи розвинених країн світу. Податкові реформи.

5.5. Розподільчі функції держави. Приватизаційні стратегії держав-лідерів.

5.6. Програми підвищення національної конкурентоспроможності. Стратегії в області регулювання конкуренції.

5.7. Структурна та промислова політика.

5.8. Інноваційні та науково-технічні стратегії розвинених країн світу.

5.9. Протекціонізм. Інвестування.

5.10. Соціальна політика. Соціально-економічні стратегії розвитку держав-лідерів.

5.11. Критерії оцінки ефективності стратегій розвитку.

5.12. Методичні підходи до оцінки ефективності стратегій розвитку. Оцінка ефективності стратегій держав-лідерів.

Навчальні завдання:

- встановити особливості формування стратегій держав-лідерів у сфері зовнішньої політики;

- розглянути основні завдання, що вирішуються провідними державами світу при реалізації соціально-економічних стратегій розвитку;

- визначити критерії оцінки ефективності стратегій держав-лідерів.

Ключові слова: стратегія, країни-лідери, стратегія розвитку, соціальна політика.

Форми контролю:

- 1) тестування;
- 2) усне чи письмове опитування;

- 3) розбір проблемних питань;
- 4) схематичне зображення матеріалу.

ПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ

Питання для обговорення

1. Як Ви ставитеся до критики надмірної участі держави в перерозподілі національного доходу, що не дає належного ефекту і водночас час обмежує суверенне право домашніх господарств самостійно вирішувати питання про використання значної частини свого доходу, що вилучається державою у вигляді податків? На вашу думку, які обмеження мають бути накладені на рівень участі держави в перерозподілі доходів?

2. Існує думка, що приватизаційні процеси в розвинених країнах світу в 90-ті рр. були породжені глобалізацією світової економіки. Аргументовано підтримайте або спростуйте цю точку зору.

Завдання 1

Для кожного твердження доберіть правильне продовження речення.

1. Перенесення внутрішніх економічних проблем у зовнішнє економічне середовище...

2. Суперечність між швидкістю та сталістю економічного розвитку...

3. Суперечність між намаганням досягти соціально прийняттого розподілу благ і високопродуктивним використанням ресурсів...

4. Політика, яка здійснювалася у США у 80-х роках ХХ ст. і включала систему підтримки бізнесу через державне замовлення, зменшення податкового тиску тощо...

5. Господарча практика, яка полягає в укладанні контракту з працівником на весь період його трудової активності аж до досягнення ним пенсійного віку...

6. Заходи впливу на стабільність економічного розвитку, які базуються на управлінні грошовою масою...

7. Зовнішньоторговельна політика, спрямована на захист вітчизняних компаній від конкуренції з боку лише окремих країн або іноземних компаній...

Завдання 2

Визначте, яке з положень правильне, а яке помилкове.

1. Розвинені країни споживають понад половину загально-

світового обсягу енергії.

2. Неокейнсіанські економічні доктрини рекомендують державі регулювати економіку через пропозицію грошової маси.

3. Провідні держави завжди розглядають подрібнення крупних компаній як засіб досягнення міжнародної конкурентоспроможності.

4. Збільшення наукомісткості продукції є засобом підвищення конкурентоспроможності.

5. Японія має найвищий у світі рівень розвитку фундаментальної науки.

6. Причиною переміщення робочих місць з Німеччини є високий рівень соціального захисту.

7. Екологічна політика у розвинених країнах почала формуватися наприкінці XIX ст.

8. Головним критерієм віднесення країни до провідних є обсяг ВВП, що виробляється.

9. Всі розвинуті країни розташовані у Північній півкулі.

Завдання 3

Як відомо, Німеччина подвоїла свій ВВП протягом 50-х рр. ХХст. при середніх темпах зростання 8% на рік. Японія потроїла свій ВВП в період з кінця 50-х по кінець 60-х рр. при середніх темпах 12% на рік. США в 50-ті, 60-ті рр. утримували середні темпи зростання на рівні 5-6% на рік, збільшуючи ВВП в 1,6-1,8 рази за десятиліття. Всі ці держави використовували різні принципи управління, але всі вони в ці роки бурхливо розвивали внутрішній ринок, розуміючи, що економічна сила країни починається з сили її внутрішньої економіки.

Опишіть стратегію розвитку перерахованих країн, акцентуючи увагу на особливостях розвитку внутрішнього ринку. Які методи державного регулювання економіки доцільно використовувати в Україні для досягнення сталого зростання?

Завдання 4

На думку керівника одного з американських пенсійних фондів А. Клірфілда, «приватизація по-французьки не веде до необхідних змін в управлінні підприємствами. Французький уряд готовий випустити компанії на біржу і отримати гроші, але не бажає віддати владу акціонерам». Опишіть особливості приватизації «по-французьки» і опишіть модель капіталізму, якій властивий подібний спосіб приватизації. На вашу думку, які цілі переслідує французький уряд, здійснюючи приватизаційні програми.

Чому приватизацію «по-французьки» вважають лише новим

витком у відносинах між державою і приватним капіталом, націленим на модернізацію відносин і внесення змін у зв'язку з необхідністю визначення нових важелів взаємодії з ринковим середовищем і вирішення проблем бюджетного дефіциту. Порівняйте особливості приватизації у Франції, Великобританії і Україні.

Ситуаційне завдання 5

Департамент ООН з економічних та соціальних питань опублікував докладне дослідження з міжнародної міграції. Згідно з проведеним дослідженням, розвиненим країнам не вдається компенсувати проблему старіння населення за допомогою імміграції і, як наслідок, зростають пенсійні витрати.

На сьогодні в Німеччині особи віком старше 65 років, становлять 18,3% від усього населення країни, у Франції - 16,4%, в Італії - 19,1%. У середньому, в світі цей показник становить лише 7,3%. За оцінками ООН, до 2050 року, за умови збереження нинішніх демографічних тенденцій, у розвинених країнах чисельність осіб віком старше 65 років становитиме 35-45% населення.

Враховуючи демографічні тенденції, уряд Німеччини очікує, що зможе вирішити проблему старіння населення країни, якщо протягом 2000-2050 років в країну в'їдуть 10,5 млн. мігрантів. Для вирішення аналогічних проблем уряд Франції планує заохотити близько 4 млн. мігрантів протягом цього ж періоду. За розрахунками ж ООН, для того, щоб зберегти співвідношення між працюючими особами та особами пенсійного віку на рівні 1995 року, у Францію протягом 50 років повинно в'їхати близько 90 млн. мігрантів, а в Німеччину - близько 18 млн. (населення цих країн в 2004 році - 60,5 та 82,2 млн. осіб відповідно). За матеріалами «Експерт», 2006

Завдання:

1. Які міжнародні організації займаються проблемами міграції?
2. Які країни і регіони світу вважаються найпривабливішими для іммігрантів?
3. Яким чином «старіння нації» в країнах Західної Європи впливає на світову економіку?
4. Запропонуйте заходи з урегулювання демографічної кризи в країнах Західної Європи.

Ситуаційне завдання 6

Європейський союз буде використовувати новітні супутники-шпигуни для того, щоб стежити, наскільки правомірно європейські фермери розпоряджуються аграрними субсидіями, що виділяються їм

Європейським союзом. Щороку з бюджету Євросоюзу на зазначені цілі виділяється 52 млрд. доларів - в одних випадках для заохочення до вирощування певних культур (наприклад, пшениці або бавовнику), у інших - з метою обмеження пропозиції на ринку (наприклад, багатьох видів фруктів).

У минулому кошти, що виділялися як аграрні субсидії, дуже часто використалися не за призначенням. За умов же, що склалися, використати ці гроші не за призначенням буде набагато складніше, оскільки ЄС має намір відстежувати просування грошей за допомогою оптики з високим рівнем дозволу – супутники зможуть фотографувати об'єкти, розмір яких буде навіть менше за один метр. За допомогою супутників легко можна буде визначати, які в дійсності за розмірами площі використовуються фермерами для вирощування конкретних культур. Крім цього, за допомогою супутників планується відстежувати, як фермери дотримуються екологічних норм.

Об'єднаний центр спостережень буде розташовуватися в італійському містечку Істра, де вже починаючи з минулого року ведеться спостереження в тестовому режимі. В 2003 році під супутникове спостереження потрапили 15 тис. кв. км, а у нинішньому році вже - 50 тис. кв. км. З січня 2005 року центр почав спостереження за площею, розмір якої становить 150 тис. кв. км, що складає 10% від сукупної площі сільськогосподарських угідь Євросоюзу. У майбутньому в ЄС планується запустити спеціальні супутники, які дозволять відстежувати напрями використання аграрних субсидій по всій території Європейського Союзу. [За матеріалами «Експерт», 2013]

Запитання:

1. Зберіть статистичну інформацію про стан та розвиток сільського господарства в країнах ЄС.
2. Проведіть відповідний аналіз. Зробіть висновки.

Контрольні питання

1. Яким чином визначається загальна проблематика економічного розвитку провідних країн світу?
2. Що є головним критерієм, за яким визначають, чи є країна провідною?
3. Охарактеризуйте головні економічні проблеми провідних країн. Які їх негативні наслідки?
4. Визначте загальні принципи вирішення стратегічних завдань у провідних країнах.
5. Охарактеризуйте моделі економічного розвитку країн-лідерів, на яких ґрунтуються їх економічні стратегії.

6. Якій групі країн притаманна ліберальна модель розвитку? В чому її сутність?

7. Які особливості застосування передбачає корпоративіська модель? Які її різновиди?

8. Яким чином застосовується соціально-ринкова модель розвитку?

9. Яким країнам була притаманна модель «дирижизму»?

10. Охарактеризуйте особливості стратегії держав-лідерів у сфері зовнішньої політики.

11. Охарактеризуйте участь держав-лідерів економічного розвитку у глобальних процесах.

12. У вирішенні яких проблем людства і виконанні програм, що сприяють світовому економічному розвитку, приймають активну участь високорозвинені країни світу?

13. Реалізацію яких завдань передбачають соціально-економічні стратегії розвитку провідних держав світу?

14. Які найважливіші напрями розвитку фінансової системи розвинених країн світу?

15. Назвіть найважливіші принципи систем оподаткування розвинених країн світу.

16. Охарактеризуйте стратегії підвищення конкурентоспроможності національної економіки провідних країн світу.

17. Які інноваційні і науково-технологічні стратегії сформували країни-лідери світової економіки?

18. Що є основним інструментом реалізації стратегії сталого і збалансованого розвитку ринкової економіки провідних країн?

19. Які показники використовуються для визначення якісної і кількісної характеристик стану суспільства і фундаментальних умов його розвитку?

20. На основі яких стандартних критеріїв може бути проведена оцінка ефективності стратегій, що реалізуються провідними країнами?

Рекомендована література для вивчення теми: [1, с. 97-144], [2, с. 144-192], [3, с. 149-205], [20], [43], [44], [45], [46].

Тема 6

Стратегії розвитку перехідних економік

Плани семінарських занять:

6.1. Перехідне відтворення та особливості трансформаційних процесів.

6.2. Роль держави в перехідній економіці. Ринкове та державне регулювання валютної сфери.

6.3. Функції держави в банківській та фінансовій сферах.

6.4. Політика держави в сільському господарстві, промисловості, у сфері послуг.

6.5. Етапи формування стратегії розвитку.

6.6. Банківсько-фінансові стратегії в країнах з перехідною економікою.

6.7. Соціально-економічні стратегії розвитку перехідних економік. Соціальна політика держав з перехідною економікою.

6.8. Інвестиційні стратегії розвитку перехідних економік.

6.9. Промислова та структурна політика.

6.10. Зовнішні стратегії розвитку країн з перехідною економікою.

6.11. Стратегії розвитку пострадянських країн.

6.12. Проблеми, принципи й напрями формування стратегій економічного розвитку України.

Навчальні завдання:

- класифікувати стратегії розвитку перехідних економік і розкрити їх зміст;

- визначити роль держави у формуванні ефективної стратегії економічного розвитку трансформаційної економіки;

- пояснити причини, що обумовлюють наявність відмінностей в розвитку перехідних економік;

- визначити особливості зовнішніх і внутрішніх стратегій країн з перехідною економікою.

Ключові слова: трансформаційна економіка, країни з перехідною економікою, промислова політика, структурна політика.

Форми контролю:

- 1) тестування;
- 2) усне чи письмове опитування;
- 3) розбір проблемних питань;
- 4) схематичне зображення матеріалу.

ПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ

Питання для обговорення

1. Розкрийте завдання і функції держави у формуванні умов для розвитку економічної лібералізації і прискорення переходу до ринкової економіки країн з перехідною економікою.
2. Визначте спільні тенденції в економічному розвитку трансформаційних економік.
3. Поясніть, яку роль мала Росія в розвитку банківського сектора перехідних економік і формуванні їх стратегій зовнішньо-економічного розвитку.
4. Перерахуйте спільні і специфічні особливості культурного розвитку країн з перехідною економікою.
5. Розкрийте зміст стратегії експортоорієнтації.
6. Охарактеризуйте основні напрями і форми державного протекціонізму в трансформаційних економіках.
7. Складіть баланс позитивних і негативних наслідків участі перехідних економік в інтеграційних процесах і зробіть відповідні висновки.
8. Основним напрямом промислової політики трансформаційних економік є реорганізація неефективної структури економіки. Які заходи для реорганізації промисловості України Ви могли б запропонувати.

Завдання 1

Для кожного твердження доберіть правильне продовження речення.

1. Формування механізмів недержавної підтримки інноваційної діяльності (суспільні фонди, благодійні програми, конкурси, приватні інноваційні фонди тощо) відбувається на...
2. Відновлення виробництва у зменшених масштабах порівняно з попереднім періодом – це...
3. Концентрація матеріальних, трудових, фінансово-кредитних ресурсів на пріоритетних напрямках соціально-економічного розвитку та на об'єктах, зростання ефективності функціонування яких сприяє підвищенню ефективності та конкурентоспроможності національної економіки в цілому...
4. Модель, яка передбачає, що економічне зростання відбудеться як безпосередній наслідок приватизації, монетарно-фінансової стабілізації та лібералізації економічного життя, має назву...
5. Створення сприятливих умов для підприємництва та праці

відбувається...

6. Розвиток на випередження, технологічне лідерство – це...

7. Ступінь наближення структури суспільного виробництва до структури суспільних потреб...

8. «Витіснення» індустріальних та постіндустріальних технологій, поглиблення макроекономічних та структурних диспропорцій на макро-, мезо- та мікрорівнях відбудеться за умов...

9. Цілеспрямована діяльність держави щодо встановлення кількісно-структурних параметрів інвестиційних прочосів, необхідних для нормального проходження розширено відтворення та підтримки сталої динамічної макроекономічної рівноваги...

Завдання 2

Визначте, яке з положень правильне, а яке – помилкове?

1. За масштабами порушення рівноваги виділяють кризи: загальні, часткові, галузеві.

2. Витоки соціально-економічної кризи в Україні беруть початки з адміністративно-командної системи СРСР, негативні наслідки якої успадкувала Україна під час свого відокремлення.

3. Організаційно-технологічна багатукладність полягає у співіснуванні в економічній системі різних форм власності

4. Роздержавлення – це процес переходу у приватну власність усіх або частини паїв господарських товариств, а також об'єктів, заснованих на змішаній або колективній власності.

5. Радикальна приватизація здійснюється шляхом ліквідації підприємств боржників і продажу їх майна.

6. Інфляція призводить до втрати головних джерел відтворення основного капіталу – амортизації та тієї частки заощаджень населення, котра знаходиться на депозитних вкладах Ощадбанків.

7. Об'єктивною причиною незбалансованості й диспропорційності галузевої структури економіки є ігнорування тенденцій постіндустріалізації суспільства.

8. Основна стратегічна мета структурної перебудови – підвищення прогресивності, пропорційності, ефективності, соціальної спрямованості та екологічності національної економіки України.

9. Галуззю – національним пріоритетом України є агропромисловий комплекс.

10. Провідним елементом структурної політики є монетарна політика.

Завдання 3

В оптимальній стратегії економічного розвитку Росії виділяють три основні компоненти:

- 1) захист національних інтересів;
- 2) стимулювання інноваційного розвитку;
- 3) розширення міжнародного співробітництва в економічній, науково-технічній і інформаційній сферах.

Які аспекти економічного розвитку, на Вашу думку, не враховані цією стратегією? Доповніть її новими компонентами.

Ситуаційне завдання 4

В 2004 р. Міжнародне рейтингове агентство Fitch підвисло довгостроковий рейтинг Казахстану по зобов'язаннях в іноземній валюті до інвестиційного рівня BOB- із BB+. Рішення Fitch збіглося за часом із черговою хвилею запозичень казахських банків і компаній на зовнішніх ринках. Короткостроковий рейтинг Казахстану по зобов'язаннях в іноземній валюті був підвищений Fitch до F3, довгостроковий по зобов'язаннях у національній валюті - до BOB. Прогноз довгострокових рейтингів - «стабільний». Таким чином, Казахстан був першою 188 країною серед країн СНД, яка одержала інвестиційний рейтинг від усіх трьох провідних рейтингових агентств - Moody's, Standard S. Poor's та Fitch. [За матеріалами «Експерт», 2005].

Запитання:

1. Які інвестиційні рейтинги по зобов'язаннях Вам відомі?
2. Охарактеризуйте фінансовий ринок Казахстану. Визначте основні тенденції його розвитку.
3. Визначте місце України в світових інвестиційних рейтингах.

Ситуаційне завдання 5

Світовий біотехнічний ринок оцінюється в 200 млрд. доларів, щорічне зростання становить 7-8%. Частка Росії - 0,2%. Для якісного розвитку російської біотехнологічної галузі, що ще 15 років тому була одним з лідерів світової біоіндустрії, а нині перебуває практично в колапсі, пропонується така схема. Держава засновує інвестиційну венчурну компанію зі статутним капіталом від 2 до 4 млрд. рублів, яка буде формуватися як за рахунок коштів держави, так і приватного капіталу. Здійснювати керівництво компанією будуть найняті на конкурсній основі менеджери.

Крім того, запропоновано об'єднати науково-дослідницькі інститути та підприємства в Національний центр промислової біотехнології. Саме цей центр буде надавати державній інвестиційній

компанії великі проекти із створення інноваційних продуктів. При цьому первісні вкладання капіталу в будівництво нових біотехнологічних виробництв буде здійснювати держава.

«Те, що Мінпроменерго вперше сформулювало свою позицію відносно розвитку біотехнологічної галузі, я вважаю дуже позитивним фактором, - прокоментував новину віце-президент Товариства біотехнологів Росії Р. Гаянов. Важливо, що позиція складається з двох конкретних елементів – створення інвестиційної компанії та національного центра. Ми вважаємо ці пропозиції конструктивними. Але національна програма розвитку біотехнології повинна включати й інші пункти». [За матеріалами «Експерт», 2013].

Заявляння:

1. Яким чином буде здійснюватися реконструкція біотехнологічної галузі Росії?
2. Чи є доцільним використання аналогічних заходів для розвитку біотехнологічної галузі України? Чому?
3. Як Ви вважаєте, чи варто державі віддавати біотехнологічний ринок в приватні руки?
4. До яких наслідків може призвести існування державної монополії на ринку новітніх технологій?

Контрольні питання

1. Що таке відтворення? Які його основні різновиди?
2. Охарактеризуйте загальні характеристики перехідного відтворення.
3. Наведіть заходи, що можуть бути задіяні для стимулювання й підтримки економічного зростання.
4. Охарактеризуйте макроструктурні типи економіки.
5. Визначте основні критеріальні ознаки «якості» національної економіки.
6. Наведіть загальноприйнятну класифікацію країн з перехідною економікою у міжнародній економіці.
7. Охарактеризуйте основні напрями трансформації країн з перехідною економікою.
8. Визначте критерії, за якими визначається ефективність заходів, спрямованих на подолання відсталості в розвитку країн з перехідною економікою.
9. Охарактеризуйте особливості соціально-економічних стратегій розвитку перехідних економік
10. Визначте спільні тенденції в розвитку банківських систем перехідних економік.

11. Охарактеризуйте промислову політику перехідних економік.
12. Визначте напрями соціальної політики країн з перехідною економікою.
13. На що орієнтовані зовнішньоекономічні стратегії більшості країн з перехідною економікою?
14. На що спрямована структурна політика перехідних економік?
15. Охарактеризуйте інвестиційну політику перехідних економік.
16. Яку система заходів включає інноваційна політика перехідних економік?
17. Охарактеризуйте стратегії розвитку пострадянських країн.
18. Охарактеризуйте кризові явища в економіці перехідного періоду України.
19. Яким чином характеризується економічна структура України?
20. Які особливості проведення приватизації в Україні?
21. Визначте стратегічні пріоритети України.
22. Що лежить в основі стратегічної мети України?
23. Що є стратегічною метою України в зовнішньополітичній сфері?
24. Яку позицію займає Україна щодо співробітництва в рамках СНД?
25. Дайте оцінку перспектив економічного співробітництва України з Росією.

Рекомендована література для вивчення теми: [1, с. 145-192], [2, с.193-221; с. 263-282], [3, с. 206-251], [7], [8], [9], [14].

ЗМІСТОВНИЙ МОДУЛЬ 3 МІЖНАРОДНА РЕГУЛЯТОРНА ТА КООРДИНАЦІЙНА ПОЛІТИКА

Тема 7

Міжнародна координація економічної політики

Плани семінарських занять:

7.1. Фактори, що впливають на еволюцію міжнародних інститутів регулювання економічних процесів

7.2. Сутність та особливості міжнародної координації економічної політики

7.3. Показники розвитку системи регулювання міжнародних відносин.

7.4. Основні інститути міжнародної економічної політики.

7.5. Міжнародне регулювання руху товарів, послуг і продуктів інтелектуальної власності.

7.6. Інститути регулювання міжнародної торговельної політики. Роль СОТ у розвитку світової торгівлі

7.7. Трансформація цілей і завдань ООН, СОТ в умовах глобалізації.

7.8. Регулювання міжнародних фінансових відносин. Міжнародні валютно-фінансові інститути.

7.9. Співробітництво України з міжнародними фінансовими інститутами.

7.10. Оцінка ефективності діяльності міжнародних організацій.

Навчальні завдання:

- з'ясувати особливості сучасної системи координації економічної політики;

- визначити чинники, що впливають на еволюцію інститутів регулювання міжнародних економічних відносин;

- визначити в чому полягають глобальні проблеми сучасної світової спільноти;

- дати кількісну і якісну характеристики розвитку інститутів регулювання міжнародних економічних відносин;

- з'ясувати механізм функціонування різних інститутів регулювання міжнародних економічних відносин.

Ключові слова: міжнародні інститути, регулювання економічних процесів, ООН, СОТ, міжнародні організації.

Форми контролю:

- 1) тестування;
- 2) усне чи письмове опитування;
- 3) розбір проблемних питань;
- 4) схематичне зображення матеріалу.

ПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ

Питання для обговорення

1. Визначте засадничі ознаки Вестфальської системи міжнародних відносин.
2. Охарактеризуйте політичні чинники еволюції інститутів міжнародних відносин.
3. Розкрийте сутність економічних чинників інституціоналізації міжнародних відносин.
4. Поясніть, в чому виявляються кількісні зміни в системі регулювання світової економіки.
5. Охарактеризуйте якісну структуру сучасної системи міжнародних інститутів регулювання міжнародних стосунків.
6. Розкрийте зміст основних завдань, які вирішують інститути регулювання міжнародних відносин.
7. Розкрийте зміст основних напрямів діяльності МВФ.
8. Поясніть, в чому виявляється неефективність системи управління МВФ.
9. Охарактеризуйте основні шляхи реформування МВФ з метою підвищення його ефективності.
10. Поясніть, в чому полягають особливості кредитування Світового банку.
11. Дайте порівняльну характеристику основних організаційних інститутів, що входять до складу Світового банку.
12. Охарактеризуйте особливості регулювання міжнародних торгівельних стосунків в першій половині ХХ ст.
13. Дайте порівняльну характеристику ГАТТ і СОТ.
14. Поясніть чому СОТ є свого роду конституцією системи міжнародної торгівлі.
15. Поясніть, у чому полягають особливості регулювання СОТ міжнародної обміну послугами й інтелектуальною власністю.

Завдання 1

Для кожного твердження доберіть правильне продовження речення.

1. Процес взаємного узгодження заходів національної економічної політики зацікавленими учасниками задля спільного регулюючого впливу на економічні процеси інтернаціонального чи регіонального рівнів...

2. Багатостороннє об'єднання суверенних учасників, створене з метою досягнення спільних цілей на основі установчого міжнародного документу, яке має систему постійно діючих органів, володіє міжнародною правосуб'єктністю і організоване згідно з міжнародним правом...

3. Надання валютних коштів країнам з ресурсів МВФ...

4. Надання посередницьких фінансових і технічних послуг за рахунок позикових коштів МВФ...

5. Фонд, призначений для кредитування країн-членів МВФ, у яких дефіцит платіжного балансу зумовлений зовнішніми, незалежними від них чинниками...

6. Фонд, призначений для надання допомоги країнам, що беруть участь у створенні запасів сировинних товарів відповідно до міжнародних угод, якщо це погіршує їхній платіжний баланс...

7. Взаємне надання сторонами, що домовляються, тих прав, переваг та пільг, якими користується (чи буде користуватися) у них будь-яка третя держава...

Завдання 2

Визначте, яке з положень правильне, а яке – помилкове?

1. Особливістю сучасного етапу розвитку світової економіки є проведення координації економічної політики на багатосторонній основі за допомогою різноманітних міжнародних інститутів.

2. Перші міжнародні організації як інститути регулювання міжнародних відносин з'явилися у XIX ст.

3. Прикладом універсальної неурядової організації з регулювання торговельних відносин є Всесвітня митна організація (ВМО).

4. Лондонський клуб не є міжнародною організацією.

5. Україна є членом СОТ з 2001 р.

6. За останні десятиріччя у світовій торгівлі спостерігається значне зниження ставок митних тарифів серед країн-членів СОТ.

7. Квота України у Статутному фонді МВФ становить 1,12%.

8. Лондонський клуб – це форум для перегляду строків погашення кредитів, наданих комерційними банками (під гарантії уряду-

кредитора).

9. Країни-члени МВФ можуть користуватися його кредитними ресурсами лише в межах своїх квот у Статутному фонді МВФ.

10. Для поповнення своїх ресурсів МБРР виступає як позичальник на світовому фінансовому ринку.

Ситуаційне завдання 3

Вступ Саудівської Аравії до СОТ змусив керівництво країни відкрити економіку, що протягом багатьох років була однією з найзакритіших в світі.

Керівництво Саудівської Аравії було змушене пустити на свій ринок навіть компанії Ізраїлю, адже дана країна також входить до СОТ, і повністю переглянути свою політику відносно цієї країни. Окрім цього Саудівська Аравія погодилася повністю скасувати заборону на імпорт алкоголю та свинини, вживання якої заборонено ісламською релігією.

Вимоги СОТ викликали невдоволення деяких Саудівських релігійних лідерів, які закликали створити альтернативну торговельну організацію мусульманських країн. За матеріалами «Експерт»

Заяпитання:

1. Які переваги отримає Саудівська Аравія після вступу до СОТ?
2. Визначте всі можливі негативні наслідки вступу Саудівської Аравії до СОТ.
3. Як Ви вважаєте, яким чином необхідно розв'язати конфлікт, пов'язаний із імпортом алкоголю та свинини в Саудівської Аравії після вступу країни до СОТ?

Ситуаційне завдання 4

На переговорах, що тривали з початку літа 2006 р., країни ЄС уклали угоду про введення антидемпінгового мита на імпорт шкіряного взуття з Китаю та В'єтнаму. З того часу імпортери сплачують 16,5-процентне мито на китайське взуття та 10-процентне – на в'єтнамське.

Ідея про введення антидемпінгового мита належить Італії. На думку італійців, експортні субсидії (через повернення ПДВ), які надаються взуттєвій промисловості урядами Китаю та В'єтнаму, є демпінговими заходами – пара шкіряного взуття із цих країн у середньому коштує усього 10,5 доларів. Італію підтримали й інші країни Європи з розвинутою взуттєвою промисловістю – Греція, Іспанія, Португалія, Франція, Польща, Словенія та Австрія. Проти застосування антидемпінгового мита виступали Британія, Нідерланди

та Швеція. «Таке мито є прямою загрозою для 60 тисяч робітників, при тому, що лише деякі невеликі взуттєві підприємства збанкрутують», - заявила глава в'єтнамської Асоціації текстилю та взуттєвої промисловості Нгуен Зя Тхао. [За матеріалами «Експерт»].

Заняття:

1. За яких умов розпочинається антидемпінгове розслідування?
2. Чи є правомірним введення антидемпінгового мита на імпорту шкіряного взуття із Китаю та В'єтнаму?
3. Як позначилося впровадження антидемпінгового мита на китайських та в'єтнамських компаніях, а також на імпортерах дешевого азіатського взуття?

Контрольні питання

1. Які суб'єкти складають систему міжнародного регулювання світової економіки?
2. Які етапи розвитку характеризують становлення системи міжнародних організацій?
3. У чому полягають функції економічних структур ООН у системі міжнародного регулювання світової економіки?
4. Як саме впливає Міжнародний валютний фонд на формування національних стратегій економічного розвитку?
5. У чому полягають особливості кредитної політики групи Всесвітнього банку?
6. У чому полягає регульовальна роль Світової організації торгівлі?
7. Яку роль відіграє Організація економічного співробітництва й розвитку в міжнародних економічних відносинах?
8. Які регулятивні функції виконують консультативні групи країн?

Рекомендована література для вивчення теми: [1, с. 193-229], [2, с. 105-143], [3, с. 252-303], [47], [48], [49], [50].

Тема 8

Міжнародні інтеграційні стратегії

Плани семінарських занять:

- 8.1. Міжнародна економічна інтеграція як найвищий рівень розвитку світогосподарських зв'язків
- 8.2. Основні елементи міжнародних інтеграційних стратегій
- 8.3. Етапи розвитку та еволюція організаційних форм інтеграції
- 8.4. Механізм формування інтеграційної стратегії держави.
- 8.5. Принципи формування інтеграційних угруповань
- 8.6. Порівняльна характеристика інтеграційних об'єднань світу
- 8.7. Стратегія розвитку ЄС
- 8.8. Стратегія розвитку НАФТА.
- 8.9. Стратегії розвитку інтеграційних угруповань країн, що розвиваються
- 8.10. Стратегії розвитку інтеграційних угруповань країн СНД, ГУАМ, ОЧЕС.
- 8.11. Участь України в інтеграційних об'єднаннях.

Навчальні завдання:

- зрозуміти, в чому полягає специфіка міжнародної економічної інтеграції як форми інтернаціоналізації економічних зв'язків;
- з'ясувати основні елементи міжнародних інтеграційних стратегій;
- дати порівняльну характеристику найбільш розвинених діючих інтеграційних формувань;
- визначити проблеми і перспективи інтеграційних процесів в постсоціалістичних країнах.

Ключові слова: інтеграційні стратегії, інтеграційне об'єднання, форми інтеграції, ЄС, НАФТА.

Форми контролю:

- 1) тестування;
- 2) усне чи письмове опитування;
- 3) розбір проблемних питань;
- 4) схематичне зображення матеріалу.

ПИТАННЯ І ЗАВДАННЯ

Питання для обговорення

1. Охарактеризуйте фактори, що обумовлюють зростаючу роль міжнародної економічної інтеграції в системі міжнародних економічних відносин.
2. Оцініть «ефект торгівлі» міжнародної економічної інтеграції.
3. Охарактеризуйте інвестиційний ефект міжнародної економічної інтеграції.
4. Проведіть порівняльний аналіз соціального і політичного ефектів міжнародної економічної інтеграції.
5. Поясніть, в чому полягає суспільний ефект міжнародної економічної інтеграції.
6. Поясніть, чому Європейський Союз є найбільш розвиненим інтеграційним угрупованням.
7. Поясніть, в чому полягає специфіка таких інтеграційних об'єднань як NAFTA.
8. Оцініть позитивні і негативні моменти участі кожної з держав-членів NAFTA.
9. Чи можлива міжнародна економічна інтеграція всіх країн Америки? Чому? Дайте прогноз розвитку MERCOSUR.
10. У чому полягають принципи відмінності ASEAN від інших інтеграційних угруповань?

Завдання 1

Для кожного твердження доберіть правильне продовження речення.

1. Узгоджене рішення країн про створення Європейського Союзу...
2. Зона вільної торгівлі, створена США, Канадою та Мексикою...
3. Міжнародна економічна організація, створена на основі Бангкокської декларації...
4. Попередник Північноамериканської зони вільної торгівлі...
5. Спільна ініціатива з економічного та соціального розвитку Південної та Південно-Східної Азії...
6. Представницька асамблея держав-членів ЄС...
7. Керівний політичний орган ЄС, що включає глав держав або урядів, міністрів закордонних справ, голову Європейської комісії...
8. Організація, створення якої мало відбутися за Сінгапурською декларацією до 2005 р...
9. Неурядова організація, яка залучає до роботи наукових діячів

та бізнесменів у межах АТР...

10. Організація, створена острівними країнами південної частини Тихого океану...

Завдання 2

Визначте, яке з положень правильне, а яке помилкове?

1. Вищим органом АСЕАН є щорічна Зустріч міністрів закордонних справ.

2. Основними напрямками діяльності Європейського Співтовариства є повна ліквідація внутрішніх обмежень на рух товарів, капіталу, послуг, трудових ресурсів; створення спільного ринку, економічного і валютного союзу; створення єдиного внутрішнього ринку.

3. Найважливіші напрямки і характер діяльності АТЕС визначаються органом, який має назву Міністерські зустрічі.

4. У 2001 р. у Великій Британії, як і в інших країнах-учасницях ЄС, ввійшла в обіг нова грошова одиниця - євро.

5. Між США, Канадою та Мексикою скасовані усі торговельні бар'єри.

6. До складу АТЕС входить 28 держав.

7. Мета «плану Коломбо» - узгодження політики і діяльності у сфері економічного й соціального розвитку країн; стимулювання надання допомоги з метою розвитку; координація надання фінансової й технічної допомоги.

8. АТЕС формально має консультативний статус.

9. Роль країн-учасниць НАФТА з моменту створення є рівноправними.

10. Права країн-учасниць Європейського Союзу визначаються розвитком народного господарства в цілому.

Ситуаційне завдання 3

В 2005 р. були внесені певні корективи у пакт про євროзону. Основні критерії пакту залишилися незмінними: країни зони євро повинні підтримувати бюджетний дефіцит у межах 3% ВВП, а розмір державного боргу – у межах 60% ВВП. Правила змінилися лише в тій частині, що стосувалася процедури покарання порушників, - тепер вони матимуть більше можливостей уникнути санкцій з боку Брюсселя. По-перше, вони зможуть оголосити себе жертвою економічної кризи – якщо ВВП почне скорочуватися (раніше для цього було потрібно скорочення не менш 2% ВВП). По-друге, при розрахунку дефіциту бюджету не будуть враховуватися витрати урядів

на допомогу країнам, що розвиваються, витрати на цілі загальноєвропейської політики (наприклад, витрати на науково-дослідницьку роботу або витрати на європейську інтеграцію). Крім того, країни, в яких проводиться пенсійна реформа, також зможуть порушувати правило, що регулює розмір дефіциту бюджету. Нарешті, по-третє, збільшиться часовий лаг між порушенням граничного дефіциту держбюджету і застосуванням штрафних санкцій з боку ЄС. Згідно з новими правилами, ЄС не зможе застосовувати штрафні санкції до урядів країн, що не виконали вимоги, раніше ніж через п'ять років після порушення. У разі ж анемічного росту цей часовий лаг може навіть бути збільшений. Нові правила полегшать вступ до зони євро майже для всіх десяти нових членів ЄС, окрім Британії, для якої одне з нововведень може відстрочити вступ. [За матеріалами «Експерт»].

Запитання:

1. Перелічіть основні етапи створення зони євро та проблеми, що виникали в процесі її формування.
2. Які держави входять до зони євро?
3. Які держави, на Вашу думку, отримають найбільший вигравш від того, що при розрахунку дефіциту бюджету не будуть враховуватися витрати урядів на допомогу країнам, що розвиваються, витрати на цілі загальноєвропейської політики?
4. Визначте основні переваги та недоліки входження країни до зони євро.

Ситуаційне завдання 4

До 2015 р. країни Перської затоки планують перейти на єдину валюту – динар Затоки. Єдиний динар буде діяти на території Саудівської Аравії, Кувейту, ОАЕ, Оману, Бахреїну й Катару. В 2010р. була затверджена програма переходу на єдину валюту. Країни мають намір створити спільний ринок, а пізніше валютний фонд і центральний банк Затоки. Штаб-квартирою нового ЦБ, швидше за все, стане столиця Арабських Еміратів – Абу-Дабі. На початковому етапі курс нової валюти буде прив'язаний до долара, а трохи пізніше – до кошика валют. [За матеріалами «Експерт»].

Запитання:

1. Чому держави Перської затоки мають намір перейти на єдину валюту, створити спільний ринок, валютний фонд і центральний банк Затоки?
2. Які фактори зовнішнього середовища обумовлюють необхідність переходу до єдиної валюти?

3. Чому планується на початковому етапі прив'язати валюту до долару, а потім – до кошика валют? Як Ви вважаєте, які валюти повинні входити до цього кошику?

4. Наведіть приклади інтеграційних об'єднань, що мають намір створити спільну валюту.

Контрольні питання

1. Розкрийте суть міжнародної економічної інтеграції як специфічної форми міжнародних економічних відносин.

2. Охарактеризуйте міжнародні інтеграційні стратегії як специфічну систему.

3. Розкрийте зміст механізму міжнародної економічної інтеграції як певної системи регулювання процесів.

4. Охарактеризуйте принципи формування міжнародних інтеграційних угруповань.

5. Які етапи пройшла західноєвропейська інтеграція?

6. Що передбачала Шенгенська угода?

7. В чому полягають основні положення Маастрихтської угоди?

8. Які чинники сприяють ефективному розвитку економіки Європейського Союзу?

9. Охарактеризуйте особливості інтеграційних процесів в постсоціалістичних країнах.

10. В яких історико-економічних умовах було засновано СНД?

11. Розкрийте основні цілі і принципи функціонування Співдружності незалежних держав.

12. В чому полягають причини повільного просування СНД по шляху інтеграції?

Рекомендована література для вивчення теми: [1, с. 230-255], [2, с. 240-262], [3, с. 304-345], [51], [52], [53].

РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Базова

1. Міжнародні стратегії економічного розвитку: навчальний посібник / Ред. Ю.Г. Козак; В.В. Ковалевський; О.В. Захарченко, Лебедева, С.М. – Київ: Аврор, Освіта України, 2011. – 256 с.

2. Чернега О.Б., Семенов А.А., Білозубенко В.С. Міжнародні стратегії економічного розвитку: Навч. посіб. – 2-ге вид., оновл. і доп. – Львів: «Магнолія 2006», 2009. – 346 с.

3. Міжнародні стратегії економічного розвитку: навчальний посібник для студ. вузів / Ю.Г. Козак, В.В. Ковалевський, Н.С. Логвінова [та ін.]; за ред.: Ю.Г. Козак [та ін.] . – Вид. 2-ге, перероб. та доп. – К.: Центр учбової літ., 2009. – 356 с.

Додаткова

4. Мовсесян А.Г., Огнєвцев С.Б. Мировая экономика: Учебник. - М.: Финансы и статистика, 2001. – 656 с.

5. Макконелл К.Р. и Брю С. Л. Экономикс: Принципы, проблемы и политика. - В 2 т.: Пер. с англ. 11-го изд. - Т. I. – М.: Республика, 1992. – 399 с.

6. Генри Миппсберг, Брюс Альстрэнд, Джозеф Лэмпел. Школы стратегий. Стратегическое сафари: экскурсия по дебрям стратегий менеджмента. – СПб: Питер, 2001. – С. 16-19.

7. Стратегії економічного розвитку в умовах глобалізації. /За ред. Д.Г. Лук'яненко. – К., 2001. – С. 453-454.

8. Белорус О.Г., Лукьяненко Д.Г. и др. Глобальные трансформации и стратегии развития. - К.: Орион, 2000. – С.266

9. Пахомов Ю. Н., Филипенко А. С, Лукьяненко Д. Г., Макогон Ю. В., Громенкова С. В. Международные стратегии экономического развития. – Киев - Донецк, 2001. – С. 106-108.

10. Мельвиль А. Россия в мировых рейтингах: перезагрузка // Эксперт, 2006. - №43. - С. 25-54.

11. www.cia.gov

12. Міжнародні фінанси: Навч. посібник / За ред. Козака Ю.Г., Ковалевського В.В., Ржепішевського. – К.: ЦУЛ, 2003. – С. 109.

13. www.wto.org

14. Економіка України: стратегія і політика довгострокового розвитку / За ред. акад. НАН України В.М. Гейця. — К.: Інтекон. прогноз.; Фенікс, 2003. — С. 136.

15. W .T. Anderson. All Connected Now. Life in the First Global Civilization. – Westview Press, 2001. – P. 1.

16. Доміпик Мартен, Жан-Жак Мецжер, Філіп П'єр. Соціологія

- глобалізації. - К.: КМ Академія, 2005. - С. 14.
17. Дергачев В. Геоэкономический словарь-справочник. - Одесса, 2004. - С. 35. 40
18. П. Ратленд. Глобализация и посткоммунизм // МЭ и МО, 2002. - №4. - С. 23.
19. Кастельс М. Информационная эпоха: экономика общества и культура. - М.: ГУ ВШЭ, 2000. - С. 105.
20. Porter M. The Competitive Advantages of Nations. - N.Y., 1990. p. 62
21. Эльянов А. Государство и развитие // МЭ и МО, 2003. - №1. С.8-9.
22. Гош А. Определяющий фактор возрождения производительных сил Украины // Экономика Украины, 2003. - № 6. - С. 52.
23. Богиня Д., Волинский Г. Структурная перестройка экономики в условиях глобализации и информатизации // Экономика Украины, 2003. - №7. - С. 27. 68
24. В. Новицкий. Национальные интересы Украины в контексте цивилизационных детерминант и экономической глобализации // Экономика Украины, 2003. - № 7. - С. 18.
25. Ю. Пахомов. Біфуркаційний стан світового ядра напередодні зміни світових лідерів // Економіка України, 2008. - №4. - С. 13.
26. www.globalization.kof.ethz.ch
27. Рашковский Е., Хорос В. Мировые цивилизации и современность // МЭиМО, 2001. - № 12. - С. 33-41.
28. Семеникова Л. И. Цивилизации в истории человечества. - Брянск: «Курсив», 1998. - 340 с.
29. Щекин Г. В. Социальная философия истории (теория социального развития). - К.: Либідь, 1996. - 152 с.
30. Цивилизационные особенности ЮВА // МЭиМО, 2005. - № 4. - С. 53 - 59.
31. Ерасов Б.С. Культура, религия и цивилизация на Востоке (Очерки общей теории). – М.: Наука, 1990.
32. Лебедева Э. Тропиканская цивилизация в современном мире // МЭ и МО, 2004. - №4. – С. 74-83.
33. Рашковский Е. Япония: цивилизационные парадоксы // МЭ и МО, 2005. - №3. - С. 64-70.
34. Кейнс Д. Общая теория занятости, процента и денег. - М., 1996. - С. 368.
35. Корнійчук Л.Я. Датаренко Н.О., Поручник А.М. та ін. Історія економічних учень: Підручник. - К., 1999. – С. 368-370.

36. Милтон Фридмен. Если бы деньги заговорили. - М.: Дело., - 2002. - С. 142-144.
37. Гелбрейт Дж. Новое индустриальное общество. - М, 1969. - С.113.
38. Корнійчук Л. Економічне зростання і сталий розвиток // Економіка України, 2008. - №4. - С. 85.
39. Дейлі Г. Поза зростанням. Економічна теорія сталого розвитку. - К.: Інтелсфера, 2002. - С. 200.
40. Лортикян Э.Я. История экономических реформ. - Харьков: Консум., 1999. - С. 44-48.
41. www.oecd.org
42. Международные стратегии экономического развития / Под ред. Ю.В. Макогона. - К: Знания, 2007. - С. 102-122.
43. Соколенка С.І. Глобалізація і безпека України. - К.: Логос, 1999. - С. 102, 353-354.
44. Государство в меняющемся мире //Всемирный банк. Отчет о мировом развитии. – М.: Экономика, 1997. – С. 4.
45. Н. Загладин. США: общественно-политическое развитие на рубеже нового века // МЭ и МО, 2001. - №5. - С. 3-14.
46. The Political Economy of Japanese Globalization, n.y. - 2001. - P.1-25.
47. Современные международные отношения /А.В. Толкунова. – М.: РОССПЭН, 2000. – 584 с.
48. UNCTAD. World Investment Report 2008. Transnational Corporation and the Infrastructure Challenge. – N-Y. – 2008. – 294 p.
49. Королев И.С. Мировая экономика: глобальные тенденции за 100 лет. – М.: «Экономистъ», 2003. – 604 с.
50. Глобальна торгова система: розвиток інститутів, правил, інструментів СОТ / Під кер. Т.М. Цигаикової. - К.: КНЕУ, 2006. - С.555-566.
51. Євробюлетень // Інформаційний бюлетень Представництва Європейської Комісії в Україні. — 2002. — № 10. — С 4—26.
52. К. Астапов. Формирование единого экономического пространства стран СНГ// МЭ и МО, 2005. - №1. - С. 96.
53. www.guam.org.ua
54. Голуб Н.В. Україна та міжнародні організації. – К.: Издательство: ТОВ «Кондор», 2010. – 182 с.
55. Евроатлантическое пространство безопасности: монография / Под ред. А.А. Дынкина, И.С. Иванова. – М., ЛЕНАНД, 2011. – 480 с.
56. Европейский Союз и региональные конфликты: Монография / Отв. ред. Н.К. Арбатова, А.М. Кокеев. – М., ИМЭМО РАН, 2011. –

143с.

57. Зеленов Л.А., Владимиров А.А., Степанов Е.И. Современная глобализация: Состояние и перспективы: монография. – М., 2010. – 304 с.

58. Мантусов В.Б. Международная экономическая интеграция в современных мирохозяйственных отношениях: Для студентов и аспирантов ВУЗов. М.: Издательство: Юнити, 2011.

59. Міжнародні стратегії економічного розвитку: Підручник для студ. економіч. фак-тів і економіч вузів України / за ред Макогон Ю.В. – К.: 2009. – 420 с.

60. Міжнародні стратегії економічного розвитку: Навч. посіб. / За ред. А.О. Задої. – К.: Знання, 2007. – 332 с.

61. Міжнародні стратегії економічного розвитку: конспект лекцій / О.Б. Чернега, В.О. Козуб; Харк. держ. ун-т харч. та торг. – Х.: ХДУХТ, 2010. – 220 с.

Інформаційні ресурси

62. Група Світового банку [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.worldbank.org

63. Міжнародний банк реконструкції і розвитку (МБРР) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.worldbank.org/ibrd

64. Міжнародна торговельна палата (МТП) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.iccwbo.org

65. Конференція ООН з торгівлі і розвитку (ЮНКТАД) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.unctad.org

66. Конференція ООН щодо права міжнародної торгівлі (ЮНСІТРАЛ) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.uncitral.org

67. Асоціація країн Південно-Східної Азії (АСЕАН) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.aseansec.org

68. Організація економічного співробітництва і розвитку (ОЕСР) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.oecd.org

69. Організація країн-експортерів нафти (ОПЕК) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.opec.org

70. Статистична служба Європейської комісії (Євростат) [Електронний ресурс]. – Режим доступу: www.europa.eu.int

Навчальне видання

АНДРОСОВА Тетяна Василівна
КОЗУБ Вікторія Олександрівна
АНДРОСОВ Віталій Юрійович

МІЖНАРОДНІ СТРАТЕГІЇ ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ

Методичні рекомендації до семінарських занять
для студентів денної та заочної форми навчання
спеціальності 7.03050301, 8.03050301 «Міжнародна економіка»,

В авторській редакції

Підписано до друку 15.10.2014 р.
Формат 60x84^{1/16}. Папір офсетний. Друк ксерографічний. Ум. друк. арк. 3,4. Обл.-вид. арк. 3,2
Наклад 50 прим. Зам. № 10-14

Надруковано ТОВ «Видавництво «Форт»
Свідоцтво про внесення до Державного реєстру видавців ДК №333 від 09.02.2001р.
61023, м. Харків, а/с 10325